

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

Promocijas darba
kopsavilkums

Summary of
Doctoral Thesis

Reinis Odiņš

PRASĪBAS PAR DAĻU
NO MATERIĀLTIESISKĀ
PRASĪJUMA KĀ TIESĪBU
AIZSARDZĪBAS LĪDZEKLIS
LATVIJAS TIESĪBĀS

ACTIONS REGARDING A PART OF
A SUBSTANTIVE LAW CLAIM AS
A LEGAL REMEDY IN LATVIAN LAW

Rīga 2025

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

JURIDISKĀ FAKULTĀTE

Reinis Odiņš

**PRASĪBAS PAR DAĻU NO MATERIĀLTIESISKĀ
PRASĪJUMA KĀ TIESĪBU AIZSARDZĪBAS
LĪDZEKLIS LATVIJAS TIESĪBĀS**

PROMOCIJAS DARBA KOPSAVILKUMS

zinātniskā doktora grāda (*Ph. D.*) iegūšanai
tiesību zinātnes nozarē civiltiesību apakšnozarē

Rīga 2025

Promocijas darbs izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedrā no 2020. gada līdz 2025. gadam.

Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 5.2. reformu un investīciju virziena “Augstskolu pārvaldības modeļa maiņas nodrošināšana” 5.2.1.r. reformas “Augstākās izglītības un zinātnes izcilības un pārvaldības reforma” 5.2.1.1.i. investīcijas “Pētniecības, attīstības un konsolidācijas granti” otrās kārtas “Konsolidācijas un pārvaldības izmaiņu ieviešanas granti” projekts Nr. 5.2.1.1.i.0/2/24/I/CFLA/007 “Latvijas Universitātes iekšējā un ārējā konsolidācija”

Finansē
Eiropas Savienība
NextGenerationEU

2027
Nacionālais
attīstības plāns

Darba raksturs: juridiskās zinātnes apakšnozare – civiltiesiskās zinātnes.

Darba vadītājs: prof. *Dr. iur.* **Jānis Kārklīšs**, Latvijas Universitāte.

Darba recenzenti:

- 1) Asoc. prof., *Dr. iur.* **Jānis Pleps**, Latvijas Universitāte;
- 2) Doc., *Dr. iur.* **Ivars Kronis**, Rīga Stradiņa Universitāte, Latvija;
- 3) Prof., *Ph. D.* **Aleksejs Kelli** (*Aleksei Kelli*), Tartu Universitāte, Igaunija.

Promocijas darbs tiks aizstāvēts 2026. gada 5. februārī Latvijas Universitātes Juridiskās zinātnes promocijas Padomes atklātajā sēdē, Rīgā, Raiņa bulv. 19.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Latvijas Universitātes bibliotēkā, Rīgā, Kalpaka bulv. 4.

Promocijas padomes priekšsēdētāja: **Jānis Kārklīšs**

Promocijas padomes sekretāre: **Agnese Šteinberga**

© Reinis Odiņš, 2025

© Latvijas Universitāte, 2025

ISBN 978-9934-36-477-8

ISBN 978-9934-36-478-5 (PDF)

ANOTĀCIJA

Promocijas darbs ir pētījums par prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, ko Vācijā un Šveicē pazīst ar terminu “*Teilklage*”, pieļaujamību Latvijas tiesībās. Tās atzīstamas par taktiskās tiesvedības elementu, kas izriet no personas privātautonomijas un dispozitivitātes principiem, jo samazina tiesvedības izmaksas, atvieglojot personām pieeju tiesai.

Darba mērķis ir pierādīt hipotēzi, ka tikai atklātas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma ir pieļaujamas un ka tās veiksmīgi iekļaujas Latvijas tiesību sistēmā, piedāvājot risinājumu ar šo tiesību institūtu saistītajiem tiesību jautājumiem. Lai sasniegtu iepriekšminēto mērķi, darba autors, izmantojot monogrāfisko metodi, piemēro ne tikai tiesību dogmatikai raksturīgās tiesību normu iztulkošanas metodes, bet arī tiesību salīdzinošo un vēsturisko metodi.

Pirmajā darba nodaļā mērķa sasniegšanai autors pēta tiesību institūta attīstību un izmanto tiesību salīdzinošo un vēsturisko metodi, lai noskaidrotu visprecīzāko tiesību institūta terminoloģiju latviešu valodā un principiālos argumentus par un pret tiesību institūtu no vēsturiskā skatījuma un lai noskaidrotu citās valstīs, kurās tiesību institūts principiāli pieļaujams, tiesību izlietošanas priekšnosacījumus un risināmos problēmjautājumus.

Pēc iepriekšminēto nepieciešamo elementu identifikācijas autors darba otrajā nodaļā no vēsturiskā un tiesību dogmatiskā viedokļa analizē jautājumu par materiāltiesiskā prasījuma dalāmību, kas ir būtisks prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma īstenošanas priekšnosacījums, kā arī citus būtiskus ar materiāltiesiskajām normām saistītus jautājumus, proti, jautājumu par to, ka Latvijas tiesībās saskaņā ar Civillikumu nepastāv ne atteikšanās no tiesības prezumpcija, ne arī tiesību patērēšanas (konsumēšanas) jēdziens, kā arī kreditora pienākums prasīt saistības pilnīgu izpildi no parādnieka.

Visbeidzot, trešajā nodaļā autors, izmantojot gan vēsturisko metodi, gan tiesību dogmatikai raksturīgās tiesību normu iztulkošanas metodes, analizē procesuālos aspektus, kuriem jāpastāv, lai pilnvērtīgi varētu izlietot tiesību institūta priekšrocības.

Kopumā autors ir secinājis, ka Latvijas tiesībās atšķirībā no Vācijas un Šveices tiesībām, bet atbilstoši ELI/UNIDROIT Eiropas Civilprocesa paraugnoteikumiem (*European Model Rules of Civil Procedure*) ir pieļaujamas tikai atklātas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma (*offene Teilklage*), kuru ietvaros prasītājs patur tiesību celt prasību par atlikušo daļu no materiāltiesiskā prasījuma.

SATURA RĀDĪTĀJS

ANOTĀCIJA	3
PROMOCIJAS DARBA RAKSTUROJUMS	5
TEMATA AKTUALITĀTE	6
PROMOCIJAS DARBA MĒRĶIS	7
IZMANTOTO LITERATŪRAS UN TIESĪBU AVOTU RAKSTUROJUMS	8
IZPĒTES METOŽU RAKSTUROJUMS	9
PROMOCIJAS DARBA NOVITĀTES TEORĒTISKAJĀ UN PRAKTISKAJĀ ASPEKTĀ	10
PROMOCIJAS DARBA REZULTĀTU APROBĀCIJA	11
PROMOCIJAS DARBA STRUKTŪRA UN APJOMS	13
PROMOCIJAS DARBA SATURA KONSPEKTĪVS IZKLĀSTS	14
PROMOCIJAS DARBA AIZSTĀVĒŠANAI IZVIRZĪTĀS TĒZES	16

PROMOCIJAS DARBA RAKSTUROJUMS

Promocijas darba temats ir “Prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma kā tiesību aizsardzības līdzeklis Latvijas tiesībās”. Promocijas darbs ir vērsts uz prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, kas citās valstīs pazīstamas kā “*Teilklage*”, analīzi, respektīvi, šā tiesību institūta pieļaujamību Latvijas tiesību sistēmā. Darbā argumentēts, ka Latvijas tiesībās jau šobrīd ir atļauta atklāta prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma (*offene Teilklage*). Tāda prasība var būt būtisks atspaidis, lai veicinātu pieeju tiesai. Tā ļauj mazināt tiesvedības izmaksas un piedziņas pret parādnieku neiespējamības riskus, kā arī kreditora neziņu par tiesas attieksmi pret kreditora prasījuma esību pret parādnieku.

Darbā izpētīta prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma attīstība. Tiesību institūta attīstība apskatīta, sākot no 18. gadsimta nogales līdz mūsdienām, izvērtējot atbilstošas terminoloģijas formulēšanu latviešu valodā, kā arī priekšnosacījumu un citu tiesību jautājumu identificēšanu tiesību institūta pilnvērtīgai funkcionēšanai tiesību sistēmā. Darbā ir arī izvērtēta tiesības dalāmības iespējamība un noteikumi Latvijas tiesībās. Līdz ar to izvērtēts, vai Latvijas tiesībās pastāv pienākums kreditoram prasīt pilnīgu saistību izpildi, prezumpcija par atteikšanos no tiesības vai arī tiesības patērēšanas (konsumēšanās) princips. Tāpat darbā ir izvērtēti būtiski procesuāltiesiskie elementi: civilprocesa mērķis, dispozitivitāte, patiesība, pušu vienlīdzība, negatīvā atzišanas prasība, sprieduma stāšanās likumīgā spēkā un tā robežas, prasības priekšmets un prasības pamats, un sprieduma motīvu stāšanās likumīgā spēkā. Izvērtēta arī slēptas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma (*verdeckte Teilklage*), ar kuru netiek atklāts, ka tiek celta prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, pieļaujamība Latvijas tiesībās. Argumentēts, ka tādas prasības nav atļautas saskaņā ar Latvijas tiesībām. Visbeidzot, analizēti arī jautājumi par rīcības algoritmiem, tiesai un atbildētājam saskaroties ar prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma celšanu.

Promocijas darbs ir vērsts uz tiesību normu iztulkošanu, argumentējot, ka atklātas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma ir atļautas Latvijā bez likuma grozījumiem. Tiesību normu iztulkošanas nolūkos apskatīti arī vēsturiskie un ārvalstu tiesību avoti, piemēram, Baltijas Vietējo likumu kopojuma III. daļa, romiešu tiesību avoti, Saksijas karalistes un Prūsijas, kā arī Vācijas un Šveices tiesību avoti. Turklāt apskatīts arī starptautiskas kodifikācijas projekts “ELI/UNIDROIT Model European Rules of Civil procedure”. Autors arī analizē attiecīgo tiesību doktrīnu un tiesu praksi.

Promocijas darbā ir teorētiskas un praktiskas atziņas, kas vērstas uz Latvijas tiesību doktrīnas bagātināšanu un tiesu prakses uzlabošanu, lai veicinātu personas pieeju tiesai.

TEMATA AKTUALITĀTE

Novēlota tiesību aizsardzība būtībā nav patiesa aizsardzība. Latvijā par spīti līdzšinējiem centieniem vēl arvien ir konstatējama problēma ar tiesību aizsardzības ātrumu un pieeju tiesai. Pieejas tiesai veicināšanai nepieciešami ne tikai inovatīvi risinājumi tiesvedības ilguma mazināšanā, bet arī tiesvedību risku un izmaksu mazināšanā. Prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma ir pazīstamas Vācijas un Šveices tiesībās kā "*Teilklage*". Tās ne tikai ļauj samazināt tiesvedības izmaksas, bet arī palīdz mazināt dažādu risku ietekmi, proti, atlīdzināmo izdevumu apmēru tiesvedības zaudēšanas gadījumā, parādnieka mantas trūkumu sprieduma izpildei. Šādas prasības, kas pazīstamas kā *Teilklage*, arī ļauj saprast, cik juridiski droša ir potenciālā prasītāja pozīcija no pierādījumu un materiāltiesiskā viedokļa. Turklāt, ja prasību apmierina, tad var tikt radīta izlīguma noslēgšanu veicinoša vide un izlīguma gadījumā prasība par atlikušo parāda daļu var pat netikt celta.

Praktisku nepieciešamību analizēt no doktrinārā viedokļa prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma apliecina tas, ka šādas prasības vairākkārt nonākušas pirmās instances tiesās, apelācijas instances tiesās un pat dažos gadījumos līdz Augstākajai tiesai. Taču visos gadījumos nav notikusi šādas prasības, saskaņā ar kuru prasītājs ceļ prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, paturot tiesības celt prasību par atlikušo prasījuma daļu, analīze tiesu praksē, ne arī doktrinā. Līdz ar to ir akūta nepieciešamība pēc pētījumiem par prasībām par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, jo tās ir jau pastāvošs fenomens Latvijas tiesībās un var tikt potenciāli nepareizi izskatītas tiesā. Šis promocijas darbs ir vērsts uz tiesību institūta padziļinātu analīzi, rosinot plašāku tā lietojamību praksē un diskusiju doktrinārā līmenī.

PROMOCIJAS DARBA MĒRĶIS

Šajā promocijas darbā pētītas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma. Darba mērķis ir izpētīt, vai Latvijas tiesībās ir pieļaujams pilnvērtīgi celt prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, proti, pakāpeniski prasot vispirms vienu daļu no materiāltiesiskā prasījuma, bet atlikušo daļu no parāda prasot pēc tam, kad stājies likumīgā spēkā spriedums, ar kuru apmierināta prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma. Promocijas darbā ir šādi pētniecības virzieni:

- 1) prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma attīstības posmi, priekšnosacījumi un ierobežojumi;
- 2) materiāltiesisko aspektu identificēšana un analīze kopsakarā ar Latvijas tiesībās pastāvošo normatīvi tiesisko regulējumu;
- 3) procesuāltiesisko aspektu identificēšana un analīze kopsakarā ar Latvijas tiesībās pastāvošo normatīvi tiesisko regulējumu un tiesu praksi.

IZMANTOTO LITERATŪRAS UN TIESĪBU AVOTU RAKSTUROJUMS

Promocijas darba izstrādē būtiska loma ir Šveices un Vācijas tiesību doktrīnai un tiesu nolēmumiem. Šajās valstīs tiesību institūta principiāla pieļaujamība netiek apšaubīta. Šo valstu tiesību doktrīna un tiesu nolēmumi tiek analizēti, lai identificētu prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma tiesiskās eksistences priekšnosacījumus tiesību sistēmā un arī problēmjaudātumus. Tie tiek analizēti kopsakarā ar Latvijas tiesību normām, vēsturiskajiem tiesību avotiem un mūsdienu doktrīnas atziņām, kā arī tiesu praksi Civillikuma un Civilprocesa likuma tiesību normu piemērošanā. Aptuveni ceturtdaļa no darbā izmantotajiem avotiem ir tiesību doktrīnas avoti latviešu, vācu, angļu, krievu un franču valodā. Aptuveni puse no darbā izmantotajiem avotiem ir starpkaru perioda Latvijas Senāta un mūsdienu Senāta, Krievijas impērijas tiesu nolēmumi, Vācijas tiesu prakse tās dažādos vēsturiskajos posmos un Šveices konfederācijas Federālās tiesas spriedumi. Viens spriedums ir igauņu valodā, atsaucoties uz Igaunijas Augstākās tiesas praksi. Savukārt ceturtdaļu no avotiem veido normatīvie akti un citi avoti. Kopumā darbā izmantoti 395 dažādi avoti.

IZPĒTES METOŽU RAKSTUROJUMS

Promocijas darba mērķa sasniegšanai un izvirzīto uzdevumu izpildei šajā darbā ir izmantotas šādas zinātniskās pētniecības metodes: 1) monogrāfiskā metode, 2) vēsturiskā metode, 3) tiesību salīdzinošā metode; 4) tiesību dogmatikai raksturīgās metodes, tostarp tiesību normu iztulkošanas metodes – gramatiskā, vēsturiskā, sistēmiskā un teleoloģiskā –, kā arī juridiskās metodes.

Ar tiesību dogmatisko metodi autors analizē regulējumu tiesību sistēmā, izvērtējot tiesību normu saturu un prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma priekšnosacījumu esību Latvijas tiesībās. Savukārt ar vēsturisko metodi autors izvērtē un nosaka tiesību institūta izcelsmi un attīstības posmus, kas paver iespēju stiprināt tiesību dogmatiskās argumentāciju prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma pieļaujamībai Latvijas tiesībās. Tiesību salīdzinošās metodes ietvaros autors salīdzina Vācijas un Šveices tiesisko regulējumu, izsecinot no tiem kopīgās un atšķirīgas idejas par prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma pieļaujamību un tās ierobežojumiem. Visbeidzot, monogrāfiskā metode tiek izmantota informācijas strukturēšanā, apkopojot un atspoguļojot informāciju detalizēti, kas ļauj izsecināt, kādas pārmaiņas ir bijušas normatīvajos tiesību aktos, tiesu praksē un tiesību doktrīnā laika gaitā.

PROMOCIJAS DARBA NOVITĀTES TEORĒTISKAJĀ UN PRAKTISKAJĀ ASPEKTĀ

Promocijas darba novitātes teorētiskajā aspektā ir būtiskas, jo darbā ir līdz šim Latvijas tiesībās neizteiktas teorētiskas atziņas par prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, attiecīgo terminoloģiju un pieļaujamību, kā arī citiem ar to saistītiem problēmjautājumiem: 1) kreditora pienākumu prasīt visas saistības izpildījuma pienākuma esību vai neesību; 2) par tiesības patērēšanu (konsumāciju); 3) prasības priekšmetu un prasības pamatu; 4) sprieduma stāšanās likumīgā spēkā un tā robežām; 5) tiesības dalāmību; un 6) sprieduma motīvu likumīgā spēkā stāšanos. Turklāt autors izsaka līdz šim arī Vācijas doktrīnā neizteiktas atziņas par prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma saknēm pandektu tiesībās un attiecīgām tiesību institūta kodifikācijām 18. gadsimta nogales un 19. gadsimta vācu zemju likumos. Turklāt autors izvirza arī līdz šim citas neizteiktas atziņas, piemēram, prasītājam, neesot racionāliem apsvērumiem, nav atļauts celt vairāk par divām prasībām par daļu no materiāltiesiskā prasījuma. Turklāt autors izvirza tēzi, ka neatklātas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma Latvijas tiesībās nav atļautas. Arī saskaņā ar tiesību institūtu pamatojošajiem principiem – dispozitivitātes un privātautonomijas principu – autora ieskatā, slēptas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma (*verdeckte Teilklage*) nav atļautas, jo iztrūkst gribas moments dalīt tiesību. Turklāt, pat ja gribu tiesību dalīt varētu konstatēt, ar slēptu prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma tiktu pārkāpts ne tikai pušu vienlīdzības princips procesā, bet saistībā ar kreditora pretrunīgas rīcības aizlieguma (*venire contra factum proprium*) pārkāpumu būtu noraidāma prasība par atlikušo parāda daļu pēc tam, kad stājies likumīgā spēkā spriedums par slēptu prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma (*verdeckte Teilklage*).

Darba praktiskā nozīme ir apliecināta ar to, ka Latvijas tiesu praksē prasību celšana par daļu no materiāltiesiskā prasījuma jau ir konstatējama, bet trūkst to dogmatiska pamatojuma Latvijas tiesību doktrīnā, kā arī skaidras un argumentētas attieksmes paušana pret tām tiesu praksē. Iepriekšminētās atziņas, kā arī promocijas darbs kopumā var novērst trūkumus šajā jomā un veicināt pēc iespējas pareizāku tiesas nolēmumu pieņemšanu praksē. Visbeidzot, promocijas darbs var popularizēt atklātas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījumā (*offene Teilklage*) kā personai pieejamu līdzekli tiesvedības izmaksu un parāda piedziņas risku mazināšanai. Nepastāvot skaidri paustai attieksmē ne doktrīnā, ne tiesu praksē, personām var pastāvēt nedrošība par tiesību celt atklātu prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma (*offene Teilklage*).

PROMOCIJAS DARBA REZULTĀTU APROBĀCIJA

Šī darba izstrādes ietvaros veiktās izpētes rezultāti ir aprobēti turpmāk norādītajās zinātniskajās publikācijās un konferencēs.

Zinātniskās publikācijas

1. Odiņš R. Privātautonomijas atspulgs procesā – prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma. Grām.: Individīds, tiesības un tiesas: tiesību nozaru perspektīva. Latvijas Universitātes 83. starptautiskās zinātniskās konferences tiesību zinātnes rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2025, 149.–156. lpp. Pieejams: <https://doi.org/10.22364/juzk.83.15> [aplūkots 01.09.2025.].
2. Odiņš R. Ierobežojumi prasībām, kas izriet no solidarārajām saistībām. Grām.: Brīvības robežu pārskatīšana, dzīvojot apdraudējumu apstākļos. I. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 9. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2024, 249.–257. lpp. Pieejams: <https://doi.org/10.22364/iscflul.9.1> [aplūkots 01.09.2025.].
3. Odiņš R. Izaicinājumi un iespējamie tiesiskie risinājumi saistībā ar negatīvās atzišanas prasību civilprocesā. Augstākās Tiesas Biļetens Nr. 28, 2024, 48.–61. lpp. Pieejams: https://www.at.gov.lv/bulletin-publication-files/AT_BILETENS28_WEB.pdf#page=48 [aplūkots 01.09.2025.].
4. Odiņš R. Ieskats personas tiesībās celt prasību par materiāltiesiskajiem prasījumiem daļās. Grām.: Latvijas Republikas Satversmei – 100. Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2022, 158.–165. lpp. Pieejams: https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Konferences/2022/juzk-80/juzk_80_16-odins.pdf [aplūkots 01.09.2025.].
5. Odiņš R. Privātautonomijas principa atvasināšana no tiesiskas un demokrātiskas valsts pamatnormas un principā ietilpstošās personas tiesības īstenot materiāltiesiskos prasījumus arī tikai daļā kā tiesiskas un demokrātiskas valsts izpausme. Grām.: Latvijas Republikas Satversmei – 100. Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2022, 118.–124. lpp. Pieejams: <https://doi.org/10.22364/juzk.80> [aplūkots 01.09.2025.].
6. Odiņš R. Consecutive partial actions in civil proceedings under general principles of law. Daugavpils Universitātes 63. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2021, 115. lpp. Pieejams: https://dukonference.lv/files/2021_978-9984-14-942-4_DU%2063%20starpt%20zinatn%20konf%20tezes.pdf [aplūkots 01.09.2025.].

Zinātniskās konferences

1. Referāts "Privātautonomijas atspulgs procesā – prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma" Latvijas Universitātes 83. starptautiskās zinātniskās konferencē. 2025. gada 18. marts.
2. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 9. starptautiskās zinātniskās konferences stenda referāts "Ierobežojumi prasībām, kas izriet no solidārajām saistībām". Rīga, 2024. gada 10. novembris.
3. Referāts "Ieskats personas tiesībās celt prasību par materiāltiesiskajiem prasījumiem daļās" Latvijas Universitātes 80. starptautiskajā zinātniskajā konferencē. 2022. gada 8. februāris.
4. Referāts "Privātautonomijas principa atvasināšana no tiesiskas un demokrātiskas valsts pamatnormas un principā ietilpstošās personas tiesības īstenot materiāltiesiskos prasījumus arī tikai daļā kā tiesiskas un demokrātiskas valsts izpausme" Latvijas Universitātes 80. starptautiskajā zinātniskajā konferencē. 2022. gada 8. februāris.
5. Referāts "Consecutive partial actions in civil proceedings under the general principles of law". Daugavpils Universitātes 63. starptautiskā zinātniskā konference. 2021. gada 15. aprīlis.

PROMOCIJAS DARBA STRUKTŪRA UN APJOMS

Promocijas darbs sastāv no šādām daļām:

- 1) ievada;
- 2) trīs nodaļām, kas iedalītas apakšnodaļās;
- 3) kopsavilkuma;
- 4) avotu bibliogrāfiskā saraksta;
- 5) anotācijas latviešu, angļu un vācu valodā.

Kopā promocijas darbā ir 225 lpp.

PROMOCIJAS DARBA SATURA KONSPEKTĪVS IZKLĀSTS

Ievads

Darba ievadā autors raksturo temata aktualitāti un tiesību institūta būtību. Tiek formulēts darba mērķis, pētniecības jautājumi un izpildāmie uzdevumi mērķa sasniegšanai. Turklāt ievadā ir darba struktūras pamatojums, kā arī no tiesību teorētiskā viedokļa aprakstītas pētniecības metodes un sniegti to izmantošanas iemesli kopsakarā ar sasniedzamo darba mērķi. Īsumā raksturoti bibliogrāfijā iekļauto avotu veidi un skaits.

Pirmā nodaļa

Prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma attīstība

Darba pirmajā nodaļā identificēti attīstības posmi prasībai par daļu no materiāltiesiskā prasījuma. Nosacīti izdalīti trīs posmi, kas analizēti apakšno- daļās: 1) 18. gadsimta nogale un 19. gadsimts; 2) starpkaru periods; 3) 20. gad- simta vidus līdz 21. gadsimtam. Šajā nodaļā katrā no identificētajiem posmiem tiek apskatīti un analizēti normatīvie tiesību akti, tiesību doktrīna, kā arī tiesu prakse, salīdzinot to attīstību ar pirms tam analizēto laika posmu. Tiek apspriesta piemērotākā terminoloģija latviešu valodā, analizējot terminu “prasi- bas skaldīšana”. Nodaļas noslēguma tiek vispārināti pētījuma rezultāti, izsecinot no tiem prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma priekšnosacījumus.

Otrā nodaļa

Materiāltiesiskie aspekti prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma celšanai

Ievērojot to, ka viens no nosacījumiem bija prasījuma dalāmība, šajā nodaļā, ņemot vērā pandektu tiesību teorijas lielo ietekmi uz Civillikuma priekšteci, tiek analizēts jautājums par tiesību dalāmību un nedalāmību no pandektu tiesību teorijas viedokļa. Attiecīgi šīs pandektu tiesību teorijas atziņas tiek apskatītas arī kopsakarā ar mūsdienu Civillikuma normām un tiesību doktrīnu. Turklāt nodaļā tiek apskatīti jautājumi par kreditora pienākuma prasīt pilnīgu saistības izpildījumu neesību Latvijas tiesībās, kā arī atteikšanās no tiesības neesību, ja tiek celta prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, kā arī jautājums par tiesību patērēšanu (konsumāciju) kopsakarā ar Civillikuma noregulējumu par solidāro parādnieku kreditora tiesībām celt prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma pēc saviem ieskatiem arī tikai pret vienu no parādniekiem, neliedzot šo prasību atkārtot pret šo pašu parādnieku.

Trešā nodaļa

Procesuāltiesiskie aspekti prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma celšanai un lietas ierosināšanai un izskatīšanai

Darba trešajā nodaļā analizēti prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma procesuāltiesiskie aspekti. Analizēts jautājums par to, kāds ir Civilprocesa mērķis Latvijas tiesībās, respektīvi, vai primāra nozīme ir publiski tiesiskajai interesei, vai arī tomēr subjektīvo tiesību īstenošanai. Šajā sakarā arī analizēti pušu vienlīdzības, dispozitivitātes un sacikstes jēdzieni, kā arī patiesības jēdziens.

Turklāt nodaļā analizēti arī jautājumi, kas izriet no galīgā sprieduma likumīgā spēka. Tiek analizēts jautājums par strīda priekšmeta jēdzienu, kā arī sprieduma likumīgā spēka objektīvo robežu jēdziens kopsakarā ar prasības priekšmeta un pamata jēdzieniem un sprieduma motīvu daļas spēkā stāšanos likumīgā spēkā un tās spēkā stāšanās funkcionālo līdzību ar Latvijas tiesībās atļautajām atzīšanas prasībām. Tāpat nodaļā analizēta prasības priekšmeta un pamata izpratnes ietekme uz prasībām par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, identificējot, kā tas ietekmē iespējamību celt prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma tipiskās situācijās.

Visbeidzot, nodaļā apskatīti tiesas un atbildētāja iespējamie rīcības algoritmi godprātīgas un negodprātīgas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma celšanas gadījumos. Tostarp tiek analizēts jautājums par to kā un par ko atbildētājs var celt negatīvās atzīšanas prasību atbilstoši valdošajam uzskatam par šādas prasības celšanas priekšnosacījumiem.

PROMOCIJAS DARBA AIZSTĀVĒŠANAI IZVIRZĪTĀS TĒZES

Promocijas darba autors izvirza aizstāvēšanai turpmāk norādītās tēzes.

1. Autora ieskatā, šajā darbā analizētā tiesību institūta terminoloģiski pareizai apzīmēšanai latviešu valodā ir pamatoti lietot terminu “prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma”, nevis “prasības skaldīšana”. Atbilstoši tiesību institūta būtībai tiek dalīta nevis prasība, bet gan materiāltiesiskais prasījums, tā izpildījuma priekšmets. Saskaņā ar privātautonomijas un dispozitivitātes principiem ar atklātas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma celšanu tiesā tiek izteikta griba sadalīt materiāltiesisko prasījumu. Prasījuma tiesības sadalīšana tiek uzsākta, prasot piespried parādniekam izpildīt tikai daļu no prasījuma, un ar pirmā tiesas sprieduma stāšanos likumīgā spēkā, ar kuru apmierināta prasība, ir pabeigta materiāltiesiskā prasījuma dalīšana, kā rezultātā materiāltiesiskais prasījums ir sadalīts divos juridiski patstāvīgos veselos Civillikuma 847. panta pirmās daļas 1. teikumā izpratnē jeb patstāvīgās tiesībās. Savukārt no procesuālā viedokļa spriedums ir stājies likumīgā spēkā tikai par celto prasību, kuras priekšmets ir daļa no materiāltiesiskā prasījuma, neskarot jautājumu par sadalītā materiāltiesiskā prasījuma atlikušo daļu. Līdz ar to jēdziens “prasības skaldīšana” neaptver tiesību institūta būtību. Prasības skaldīšanas jēdziens starpkaru perioda Latvijā ieviesies Krievijas impērijas tiesību ietekmē un apzīmēja primāri kaut ko aizliegto. Prasības skaldīšana tolaik bija aizliegta, jo ar to tika grozīta lietas piekritība tiesai un apdraudētas valsts kases nodevu iekasēšanas intereses. Starpkaru perioda Latvijas tiesu praksē un tiesību doktrīnā bija atzīts, ka prasības skaldīšana nepastāv, ja nav notikušas izmaiņas lietas piekritībā. Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, autors piedāvā lietot terminu “prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma”, jo ar to tiek aptverta tiesību institūta būtība.
2. Autors secināja, ka no Šveices un Vācijas tiesībām izriet, ka būtībā ir tikai viens priekšnoteikums, lai varētu celt pirmo prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma – prasījuma dalāmība saskaņā ar materiālajām tiesībām. Savukārt prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma papildus iepriekšminētajam ir atkarīga no šādiem nosacījumiem:
 - 1) civilprocesa mērķim prasības tiesvedībā primāri jābūt vērstam uz subjektīvo tiesību īstenošanu, nevis publiski tiesisko interešu īstenošanu;
 - 2) dispozitivitātes principam ir jābūt civilprocesa pamatā;
 - 3) nedrīkst pastāvēt tiesību patērēšanas jeb konsumēšanas princips ne likumā (plašākajā nozīmē), ne tiesu praksē, kā arī nedrīkst tikt paredzēta atteikšanās no tiesības, ceļot prasību vispirms tikai par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, vai arī kreditora pienākums prasīt visas saistības izpildījumu;

- 4) jāpastāv tādai sprieduma stāšanās likumīgā spēkā izpratnei, kas neliedz celt prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma pēc tam, kad ir stājies likumīgā spēkā spriedums, ar kuru prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma ir apmierināta;
 - 5) jānodrošina procesuāltiesiskais līdzsvars, pieļaujot atbildētājam celt negatīvās atzišanas jeb konstatēšanas prasību pret prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma.
3. Prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma ir Latvijas tiesībās pastāvošs tiesību institūts un plašākā izpratnē izriet no privātautonomijas un dispozitivitātes principiem. Latvijas tiesībās ir atrodami visi iepriekšminētie priekšnosacījumi, lai varētu pilnvērtīgi celt prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma. Latvijas tiesībās vispārīgi pastāv iespēja materiāltiesiskiem prasījumiem būt dalāmiem. Tiek dalīta nevis pati tiesība, bet saistības izpildījuma priekšmets, tiesiskās sekas. Civillikuma 841. pantā saskaņā ar pandektu tiesību teoriju ir noteikts, ka ar terminu "lietas" saprot gan ķermenisku lietu, gan bezķermenisku lietu jeb tiesību. Attiecīgi arī Civillikuma 847. panta pirmās daļas 1. teikumā noteiktais, ka tiesiskā ziņā dalāmas ir tikai tās lietas, kuras var, neiznīcinot to būtību, dalīt daļās, turklāt katra ir patstāvīgs vesels, ir attiecināms uz tiesību, tostarp materiāltiesisku prasījumu. Šāda tiesību normas iztulkojuma pareizību apliecina Civillikuma 1136. un 1226. pantā noteiktais, kā arī Civillikuma 1425., 1426., 1674., 1683. un 1832. pantā noteiktais. Šajos pantos pašos par sevi ir jau noteikts, ka pastāv dalāmas un nedalāmas tiesības, apliecinot, ka prasījumi ir dalāmi vai nedalāmi.
4. No tiesību salīdzinošā un vēsturiskā viedokļa autors secina, ka prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma radusies vācu kopīgo tiesību (*gemeines Recht*) jeb pandektu tiesību ietekmē, kas būtībā ir ģermāniskais skatījums uz romiešu tiesību avotu saturu. Prūsijas valsts un Nāsavas hercogistes kodifikācijās ir tiesību normas, no kurām izriet tiesības celt prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma jeb *Teilklage*. Tās ir analogiskas mūsdienu Latvijas Civillikumā pastāvošajām tiesību normām, t. i., Civillikuma 1683. pantam, kurā tostarp noteikts, ka kreditors var pēc sava ieskata prasīt saistības daļas izpildījumu no visiem vai tikai no dažiem kopparādniekiem, vai arī tikai no viena, ja prasījuma priekšmets ir dalāms un viņš tādēļ nezaudē savu tiesību uz visu prasījumu, bet gan pārējo var prasīt pat arī no tā kopparādnieka, no kura agrāk prasījis tikai daļu. Turklāt Latvijas Civillikuma 1425. un 1832. pants ir analogiski Saksijas karalistes Civillikuma normām, no kurām tika atvasināta tiesība celt prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma. Šāda tiesību institūta atvasināšana ir loģiska no šādām normām. Ja parādnieks nevar kreditoru piespiest pieņemt daļēju izpildījumu, tad kreditors var izvēlēties prasīt vispirms tikai daļu no materiāltiesiskā prasījuma. Turklāt Civillikuma 1835. pantā ir paredzēts, ka kreditors, labprātīgi pieņemdam saistības daļēju izpildījumu, neko nezaudē no

visa prasījuma, ne blakus prasījumiem. Iztulkojot Civillikuma 1425., 1683., 1832. un 1835. pantu ar gramatisko, vēsturisko, sistēmisko un teleoloģisko tiesību normu iztulkošanas metodi, secināms, ka Civillikumā nav paredzēts kreditora pienākums prasīt no parādnieka saistības pilnīgu izpildījumu. Līdz ar to, ievērojot privātautonomijas un dispozitivitātes principus, kā arī principu, ka “procesuālajām tiesībām ir jākalpo materiālajām tiesībām”, ir secināms, ka likumam jāpieļauj prasības celšana par daļu no materiāltiesiskā prasījuma. Vienlaikus, pat ļoti restriktīvi iztulkojot tiesību normas, atzīstams, ka vismaz Civillikuma 1683. pantā regulētajā solidāro saistību gadījumā ir pieļaujams celt prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma. Pretējā gadījumā tas nozīmētu Civillikuma 1683. panta iztulkošanu pretēji tās acīmredzamajai jēgai. Vienlaikus prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma nav atļauta, ja parādnieks ir piedāvājis saistības pilnīgu izpildi. Kreditora privātautonomijai dalīt materiāltiesisko prasījumu, proti, celt prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma jābūt ierobežotai, ja parādnieks ne tikai vārdos, bet arī darbos apliecinājis patiesu iespēju izpildīt saistību pilnīgi (Civillikuma 1658. pants).

5. Prasītājs, ceļot prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, izsaka gribu sadalīt šo materiāltiesisko prasījumu. Pēc tam, kad stājies likumīgā spēkā spriedums, ar kuru apmierināta iepriekšminētā prasība, ir noslēgusies materiāltiesiskā prasījuma sadalīšana. Prasījuma daļa ir kļuvusi par juridiski patstāvīgu veselu (tiesību). Tikai par materiāltiesiskā prasījuma daļu, par kuru ir stājies likumīgā spēkā spriedums, Civilprocesa likuma 195. pantā ir noteikti procesa procenti, kā arī to var cedēt kā patstāvīgu prasījumu atbilstoši Civillikuma 1800. pantam (prasības priekšmeta cedēšana). Šādas tiesiskās sekas neiestājas attiecībā uz visu sadalīto materiāltiesisko prasījumu, kā arī par to prasījuma daļu, par kuru vēl nav celta prasība un stājies likumīgā spēkā spriedums.
6. Procesuālo līdzsvaru prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma Latvijas tiesībās nodrošina saskaņā ar Satversmes tiesas 2020. gada 30. decembra lēmumu “Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-08-01” paredzētā iespēja celt negatīvās atzīšanas prasību. Vienlaikus, lai nodrošinātu procesuālo vienlīdzību, atšķirībā no Vācijas un Šveices tiesībām, ir atzīstams, ka slēptas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma (*verdeckte Teilklage*) nav pieļaujamas. Turklāt šādas prasības nav pieļaujamas, jo nonāk pretrunā tam, ka prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma ir tiesību subjekta privātautonomijas izpaušme, jo prasītāja griba nav bijusi vērsta uz materiāltiesiskā prasījuma dališanu. Līdz ar to slēptajās prasībās par daļu no materiāltiesiskā prasījuma trūkst nepieciešamā prasītāja griba celt prasību par daļu no sev piederoša materiāltiesiskā prasījuma. Latvijas tiesībās slēptas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma celšana un pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā par šo prasību vēl celta prasība atzīstama par pretrunīgas rīcības aizlieguma (*venire contra factum proprium*)

pārkāpumu. Tiesību celt prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma ierobežo nepieciešamība pēc likumiskās intereses un labas ticības princips. Likumiskās intereses neesības gadījumā ir vai nu izbeidzama tiesvedība, vai arī jāatsakās pieņemt prasības pieteikumu. Savukārt, ja, ceļot prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, prasītājs rīkojies pretēji labas ticības principam, prasība ir noraidāma. Prasītājam nav atļauts celt prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, ja ar to tiek liegtas tiesības uz kasācijas instanci vai arī prasījumu plānots dalīt vairāk nekā divās daļās, nepastāvot racionālam un tiesību institūta jēgai atbilstošam izskaidrojumam, kāpēc prasījums tiek dalīts sīkāk. No finansiālā un ekonomiskā viedokļa trīs prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma celšanu izņēmuma gadījumā varētu attaisnot ar to, ka notikušas straujas izmaiņas parādnieka mantas sastāvā. Līdz ar to Latvijas tiesībās, kā tas paredzēts Eiropas Tiesību institūta (*European Law Institute*) / Starptautisko privāttiesību unifikācijas institūta (UNIDROIT) izstrādātajos Eiropas Civilprocesa paraugnoteikumos (*Model European Rules of Civil Procedure*), prasītājs (kreditors) drīkst celt tikai atklātas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma (*offene Teilklage*). Prasītājam ir jāpaziņo, ka prasība ir celta tikai par daļu no materiāltiesiskā prasījuma un vēlāk var tikt celta prasība par atlikušo daļu no materiāltiesiskā prasījuma.

7. Izvērtējot principu – pušu līdztiesība civilprocesā, patiesība, dispozitivitāte un sacikste – saturu, secināms, ka neviens no tiem pats par sevi nav civilprocesa mērķi, bet tie katrs spēlē būtisku lomu procesā. Vienlaikus dispozitivitātes princips ir Civilprocesa likuma pamatakmens, kas cieši saistīts ar primāro civilprocesa mērķi – subjektīvo tiesību īstenošanu, taču vienlaikus subjektīvo tiesību īstenošana neizslēdz, ka tiek arī īstenotas publiski tiesiskās intereses un atsevišķos gadījumos tiesa, ievērojot šīs intereses, rīkojas atbilstoši *ex-officio* principam. Publiski tiesiskās intereses ir nevis civilprocesa cēlonis, bet gan subjektīvo tiesību īstenošanas sekas. Tikai izņēmuma gadījumos, piemēram, izskatot lietu kasācijas instancē, procesā primāras ir publiski tiesiskās intereses. Tādējādi Latvijas civilprocesuālajās tiesībās prasības tiesvedības primārais mērķis atbilst tam, lai pieļautu prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, turklāt atbildētājam ir tiesisks līdzeklis aizsardzībai (negatīvā atzīšanas prasība), tādējādi nodrošinot procesuāltiesisku vienlīdzību.
8. Saskaņā ar tiesību patērēšanas (konsumēšanas) principu ar *actio* (mūsdienī terminoloģijā – prasību) iesniegšanu tika patērētas visas tiesības saistībā ar konkrēto jautājumu neatkarīgi no tā, vai prāvniekam par šīm tiesībām zināms. Ne Civillikums, ne Civilprocesa likums nesatur romiešu tiesībās pazīstamo tiesību patērēšanas (konsumēšanas) principu, saskaņā ar kuru tiesība tiek zaudēta ar prasības celšanas brīdi modernā izpratnē. Apliecinājums šāda principa neesībai ir tiesas pienākums ievērot prasījuma robežas. Turklāt, ja tiesnesim mūsdienās ir jāievēro likumīgā spēkā stāties

spriedums, tad atbildētāja aizsargāšanai no atkārtotas piespriešanas vairs nav nepieciešams, lai prasības vai prasījuma tiesība tiktu zaudēta.

9. Tiesu praksē arī nav konstatējama tiesību patērēšanas (konsumēšanas) principa piemērošana. Nav konstatējams arī tāds Civillikuma 1892. panta, kurā noteikts, ka ar tiesas spriedumu, ar kuru noraidīta prasība, izbeidzas prasījums ar visiem tā blakus prasījumiem, iztulkojums, ar kuru tiktu iedzīvināts tiesību patērēšanas (konsumēšanas) princips. Iepriekšminētā Civillikuma norma varētu atbilst materiāltiesiskajai sprieduma stāšanās likumīgā spēkā doktrīnai. Šīs doktrīnas pamatā ir doma, ka materiāltiesiskā situācija nedrīkst atšķirties no sprieduma. Pastāv fikcija, ka spriedums atbilst patiesībai. Attiecīgi būtiska nozīme tiek piešķirta tam, vai spriedums bijis pareizs vai nepareizs, proti, pareizs spriedums tikai konstatē tiesisko situāciju, bet nepareizam spriedumam ir tiesībpārveidojoša iedarbība, izbeidzot pat pastāvošu tiesību. Tiesību norma drīzāk ir saistāma ar agrāk romiešu tiesībās pastāvošo *actio iudicati* institūtu, kas viennozīmīgi vairs nepastāv mūsdienās, jo to ir aizstājis galīgā sprieduma saistošais raksturs, kā arī izpildraksts.
10. Nav pamata uzskatīt, ka Latvijas tiesībās pastāv vispārīga tiesību norma, saskaņā ar kuru kreditors būtu zaudējis tiesību uz atlikušo prasījumu, ja parādniekam prasījis daļēju saistības izpildi, jo:
 - 1) tas nonāk pretrunā ar materiāltiesisko prasījumu sistēmas ideju, kuras pamatā ir griba un privātautonomija. Latvijas tiesību sistēmā valda privātautonomijas princips, kas konkretizēts vairākās Civillikuma tiesību normās tiešā un netiešā veidā (Civillikuma 1683. panta 1. teikumā, 1425., 1426. un 1904. pantā);
 - 2) Civillikums neparedz pienākumu kreditoram prasīt uzreiz visas saistības izpildi un nav paredzējis sankciju – tiesību zudumu, ja šāds noteikums nav ievērots. Tekstuāli tikai pašā Civillikuma 1683. pantā var netieši ielasīt izņēmuma normas – tiesību izbeidzošas normas – pastāvēšanu kopsakarā ar Civillikuma 1670. pantu, taču tas ir tikai šķietami, jo Civillikuma 1670., 1682. un 1683. pantā ir saglabāta pretruna, kas pastāvēja pandektu tiesību teorijā – no vienas puses, atspoguļota ideja, ka solidāra saistība izbeidzas ar izpildījumu, bet, no otras puses, pastāv tiesību izbeidzošs elements ar prasības celšanu jeb tiesību patērēšana (konsumēšana). Atbilstoši racionāla likumdevēja principam priekšroka dodama iztulkojumam, ka solidāra saistība izbeidzas tikai ar izpildījumu, jo tiesību patērēšanas doktrīna ir savienojama ar *actio* sistēmu, bet nav savienojama ar mūsdienu Latvijas civiltiesībās valdošo materiāltiesiskā prasījuma izpratni. Materiāltiesiskā prasījuma pamatā ir tiesība, kas katram indivīdam piešķir savu autonomijas loku, kurā viņa griba ir likums citiem, bet, ja šī tiesība netiek atzīta, tad viņš var saņemt aizsardzību no valsts, saņemot to, kas viņam pienākas. Turpretim prasības (*actio*) sistēmas pamatā nav tas, ka kādam varētu būt saistoša otra griba,

- bet indivīds savu gribu īsteno tikai caur tiesā iesniedzamo prasību. Materiāltiesiskā prasījuma idejas pamatā ir indivīda privātautonomija un tiesības. Indivīdam, rīkojoties privātautonomijas ietvaros, ir tiesība izlemt, vai viņš, ievērojot labas ticības principu, vēlas prasīt saistības daļēju izpildi jeb celt prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma;
- 3) Civillikumā atteikšanās no tiesības gadījumā ir nepieciešama attiecīga kreditora vai kreditora un parādnieka griba, kura, prasot saistības daļēju izpildi, nebūtu konstatējama;
 - 4) Civilprocesa likuma 164. pantā ir paredzēts, ka atteikšanās prasības tiesvedībā izteicama skaidri;
 - 5) negodprātīgas situācijas nevar būt arguments, lai no tām izsecinātu vispārīgu noteikumu par atteikšanos no tiesības. Tās, kā visos citos gadījumos, kad notiek tiesību negodprātīga izlietošana, risināmas ar labas ticības principa piemērošanu vai likumiskas intereses neesības konstatēšanu.
11. Latvijas tiesībās ir vispāratzīts, ka prasītājam ir absolūtas tiesības noteikt prasības priekšmetu un pamatu, kas reizē arī ietekmē to, par ko stāsies likumīgā spēkā spriedums. Šādā ziņā Latvijas pieeja atbilst Šveices tiesību idejai, kurā tas, par ko spriedums stāsies likumīgā spēkā, ir korelēts ar dispozitivitātes principu. Autors piedāvā abus jēdzienus (prasības pamatu un prasības priekšmetu) Latvijas tiesībās apzīmēt kopā ar terminu “strīda priekšmets”. Termins “strīda priekšmets” Latvijas tiesību doktrīnā līdz šim ticis uztverts tikai kā jēdziens bez šādas nozīmes, parasti apzīmējot ar to kādu materiālu objektu. Nav izslēgts, ka strīda priekšmetu var uztvert kā objektu gadījumos, kad trešā persona iesaistās procesā, jo tai ir tiesība uz konkrēto objektu. Maz ticams, ka citur Civilprocesa likumā ir domāts tieši kāds materiāls objekts. Drīzāk runa ir par strīda būtības noskaidrošanu. Tas izriet no Civilprocesa likuma 149.¹ panta pirmās daļas, Civilprocesa likuma 227. panta otrās daļas 3. punkta, Civilprocesa likuma 227. panta otrās daļas 4. punkta, Civilprocesa likuma 193. panta trešās daļas, 230. panta otrās daļas un 475. panta otrās daļas 3. punkta. Arī praksē pienākums norādīt strīda priekšmetu nolēmuma ievaddaļā netiek uztverts kā pienākums norādīt materiālo objektu, par kuru ir strīds konkrētajā lietā, bet ar strīda priekšmetu saprot prasības būtības aprakstīšanu. Termina “strīda priekšmets” lietošana novērstu šo nekonsekvenci un ļautu kodolīgāk runāt, par ko likumīgā spēkā stāties spriedums.
12. Promocijas darba autors uzskata, ka, līdzīgi kā Vācijā, būtu jāpāriet uz strīda priekšmeta tīri procesuālu izpratni. Saskaņā ar šo koncepciju strīda priekšmets sastāv no diviem procesuāliem elementiem – prasījuma (prasības priekšmeta) un faktiskajiem apstākļiem (prasības pamata). Procesuālais prasījums nav subjektīva tiesība, bet vienkārši prasītāja lūgums, ko prasītājs ir aprakstījis ar konkrētu procesuālu prasījumu (vēlamās tiesiskās sekas) un prasības pamatu. Prasības pieteikumā prasītājs norāda, kādas tiesiskās sekas vēlas, bet prasības pamatā norāda, kāpēc viņš tās vēlas.

Procesuālais prasījums apraksta vēlamās tiesiskās sekas, prasības pamats apraksta notikumu dzīvē, kas sastāv no faktiem un ir paredzēts tiesisko seku piespriešanas pamatošanai. Šāda prasības priekšmeta izpratne ne tikai ļautu attālināties no novecojušiem uzskatiem par tiesībām uz prasību celšanu, atrisinātu visai neērtus jautājumus par materiāltiesisko prasījumu konkurenci, kā arī par *lis pendens*. Pāreja uz šādu prasības priekšmeta izpratni ir daļēji uzsākta ar to, ka Senāts analogiski Vācijas tiesībām ir atzinis, ka prasītāja izteiktie prasījumi iztulkojami kopsakarā ar prasības pieteikumā norādītajiem apstākļiem, norādēm par aizskartajām tiesībām un vēlamo tiesiskās aizsardzības līdzekli. Ja piespriešanas prasībā vēl arvien prasības priekšmetu uztvertu kā materiāltiesisko prasījumu vai arī tiesisko attiecību, tad šāda prasības pieteikuma iztulkošana būtu bezjēdzīga. Pāreja uz prasības priekšmeta tīri procesuālo izpratni būtu arī pamats atkāpties no prakses, ka sprieduma motīvu daļa stājas likumīgā spēkā, jo šī doktrīna par motīvu stāšanās likumīgā spēkā ir cieši saistīta ar fikciju, ka spriedums atbilst patiesībai. Tīri procesuālā prasības priekšmeta, ar to saprotot vēlamās tiesiskās sekas (tiesību aizsardzības līdzekli), izpratne nav savienojama ar fikciju par sprieduma atbilstību patiesībai. Šīs fikcijas idejas pamatā ir doma, ka spriedums ietekmē materiāltiesisko situāciju un materiāltiesiskajai situācijai jāaskan ar pat juridiski nepareizi spriedumā nospriesto. Turpretim procesuāla prasības priekšmeta pamatā ir doma, ka izspriežamais procesuālais prasījums ir nošķirams no materiāltiesiskā prasījuma un nošķiršanas kritērijs no citiem prasības priekšmetiem ir prasības pamats.

13. Prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma nav savienojama ar tādu prasības priekšmeta izpratni, kur ar prasības priekšmetu saprot tiesiskās attiecības. Saskaņā ar šo 19. gadsimta doktrīnā dažkārt valdošo izpratni jebkurš spriedums, pat tāds, ar kuru prasība apmierināta, nozīmē to, ka prasītājs vairs nedrīkst prasīt neko vairāk, pat situācijā, kad prasītājam (kreditoram) ārpus tiesas pienāktos vairāk, nekā prasīts no parādnieka. Ar šādu spriedumu izspriests ir viss ar tiesisko attiecību saistītais. Šādā izpratnē netieši iebūvēts tiesību patērēšanas (konsumēšanas) princips un būtībā ir atgriešanās pie prasību (*actio*) sistēmas, kas neiederas prasījumu sistēmā. Savukārt neatkarīgi no tā, vai prasības priekšmets ir materiāltiesiskais prasījums, vai arī tas saprotams tīri procesuāli kā ar materiālajām tiesībām nesaistīts prasījums, atbilstoši šīm izpratnēm ir pieļaujams celt prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma un pēc galīgā sprieduma par šo prasību – arī prasību par atlikušo daļu no materiāltiesiskā prasījuma. Abu prasību gadījumā ir dažādi prasības priekšmeti, proti, dažāds tiesisko seku apjoms, dažādas kvantitātes. Šāda prasības priekšmeta izpratne negarantē prasītājam, ka viņa prasība par atlikušo daļu no materiāltiesiskā prasījuma tiks obligāti apmierināta, jo atšķiras prasības priekšmeti. Atbilstoši Civilprocesa likuma 192. pantā nostiprinātajam prasījuma robežu principam, apmierinot prasību pilnībā, nevarētu būt runa par prasības priekšmeta robežu paplašināšanu

- uz visu materiāltiesisko prasījumu. Prasības robežu paplašināšanai nav tiesiska pamata, jo nepastāv procesuāla konsumēšana vai prezumpcija par atteikšanos no tiesības. Savukārt, ja piekrīt, ka materiālais objekts ir daļa no prasības priekšmeta – materiāltiesiskā prasījuma –, tad tiesību doktrīnā ir norādīts, ka prasības priekšmeta identitāte ir konstatējama gadījumos, ja tiek prasīts identisks objekta daudzums. Vienlaikus prasītājam, ceļot prasību par prasījuma atlikušo daļu, būtu jāatsaucas uz likumīgā spēkā stājušos spriedumu, lai novērstu situāciju, ka tiesa informācijas trūkuma dēļ nevar konstatēt atšķirības starp prasības priekšmetiem. Autors nepiekrīt izpratnei, ka, ja prasības priekšmets ir materiāltiesiskais prasījums, tad tajā ietilptu arī objekts, piemēram, nauda. Tādā gadījumā visās naudas piedziņas prasībās priekšmets būtu naudas piedziņa. Tas padara prasības priekšmetu bezjēdzīgu.
14. Senāta judikatūrā šobrīd pastāv nosacīti divas konkurējošas izpratnes par prasības priekšmetu. Vienā gadījuma akcents tiek likts uz to, ka prasības priekšmets piespriešanas prasībās ir tiesiskās attiecības, savukārt citos gadījumos ar vienu vai otru teorētisko pamatojumu – materiāltiesiskais prasījums –, kā arī relatīvi daudzos gadījumos materiāltiesiskais prasījums, kura saturā ir arī tā materiālais objekts, piemēram, nauda. Autora ieskatā, tikai konstitutīvo, tiesībpārveidojošo un atzišanas prasību gadījumā ir pamatoti runāt par tiesiskajām attiecībām kā prasības priekšmetu. Judikatūrā tiesiskās attiecības jēdziena vienādošana ar prasības priekšmetu raksturojama kā brīvi formulēta, jo ar tiesisko attiecību tiek domāts materiāltiesiskais prasījums. Nav runas par visas strīdīgās attiecības satura noskaidrošanu kā tādu, bet runa ir par prasījumu, ar kuru tiek prasīts novērst materiālo tiesību aizskārums. Atziņa, ka prasības priekšmets piespriešanas prasībās ir tiesiskās attiecības, neatbilst doktrinārajam pamatojumam, kurā balstīta Senāta judikatūra. No tiesību doktrīnas izriet, ka tieši materiāltiesiskais prasījums ir prasības priekšmets piespriešanas prasībās, saistot to ar materiālo tiesību aizskārums. Par pamatu šādai atziņai ir Civilprocesa likuma 1. pantā iestrādātā doktrīna, ka materiālo subjektīvo tiesību funkcija ir arī tiesību aizsargājoša. Tas nozīmē, ka tiesība uz prasību netiek nošķirta no subjektīvās tiesības. Šīs doktrīnas pamatā ir doma, ka materiāltiesiskā tiesība pārveidojas ar tiesību aizskārums, iegūstot dinamisku raksturu. Tas nonāk pretrunā ar domu, ka nošķiramas materiālās tiesības no publiskajām tiesībām – procesuālajām tiesībām. Senāta judikatūras pamatā ir atziņa, ka prasība ir procesuāls līdzeklis, lai aizsargātu aizskartās tiesības. Šāda atziņa noved pie secinājuma, ka prasības priekšmets ir tāds pats kā piespriešanas prasībās – materiāltiesiskais prasījums. Ņemot vērā iepriekšminēto, Civilprocesa likuma 1. pants būtu iztulkojams kā valsts nodrošinātā pamattiesību uz taisnīgu tiesu konkretizācija, nevis kā priekšnosacījums piespriešanas prasības celšanai. Tas novērstu pretrunu, ka materiālo tiesību esība ir noskaidrojama ar tiesas spriedumu, bet, lai celtu prasību, nepieciešama materiālo tiesību esība.

15. Jāatsakās no Senāta judikatūras par sprieduma motīvu stāšanās likumīgā spēkā, jo šī doktrīna neatbilst Civilprocesa likuma 192. pantā un judikatūrā atzītajam dispozitivitātes principam. Ja sprieduma motīvi stājas likumīgā spēkā, tad stājas spēkā kaut kas tāds, ko prasītājs nav ne prasījis, ne varējis paredzēt. Turklāt sprieduma motīvu stāšanās likumīgā spēkā neieklājas arī Civilprocesa likuma sistēmā vēl cita iemesla dēļ, proti, tas nesaskan ar Civilprocesa likuma 451. panta otrajā daļā un 452. panta otrajā daļā noteiktajiem kasācijas pamatiem. Likumdevējs ar šīm likuma normām signalizē, ka pamatā to interesē, vai galu galā lieta ir tikusi izspriesta pareizi, nevis tikai, vai tiesas motivācija, taisot spriedumu, ir bijusi pareiza. Sprieduma motīvu, kas ir tikai tiesneša pārliecība un pamatojums rezolutīvajai daļai, stāšanās likumīgā spēkā noved pie tā, ka puses pārslogos tiesas ar visiem iespējamiem argumentiem, jo tās nezinās, par ko spriedums varētu stāties likumīgā spēkā. Turklāt puses vēlēšies pārsūdzēt pat tādu spriedumu, kura rezolutīvā daļa ir tām labvēlīga. Tāpat sprieduma motīvu daļas spēkā stāšanās dublē funkcijas ar Civilprocesa likuma 96. panta otro daļu (ar galīgo spriedumu konstatēto faktu prejudicialitāte), kā arī ar atzīšanas prasībām. Saskaņā ar judikatūru sprieduma motīviem galvenokārt var būt nozīme tiktāl, ciktāl ar tiem nodibināti kādi juridiski fakti, kas iegūst prejudiciālu nozīmi citās civillietās. Atzīšanas prasības atzītas par pieļaujamām ar Satversmes tiesas 2020. gada 30. decembra lēmumu “Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-08-01”. Atzīšanas prasības, pastāvot prasītāja likumiskai interesei, sniedz iespēju ar tiesas spriedumu stāties likumīgā spēkā tam, ko parasti piespriešanas prasībās varētu raksturot kā sprieduma motīvus. Pieļaujot gan atzīšanas prasību, gan sprieduma motīvu likumīgā spēkā līdzāspastāvēšanu, rodas viena vai otra tiesību institūta bezjēdzība, jo tie pilda līdzīgu funkciju. Ņemot vērā Satversmes tiesas lēmuma saistošo raksturu tiesām un sprieduma motīvu daļas likumīgā spēkā stāšanās negatīvās puses, kā arī šīs sprieduma daļas likumīgā spēkā stāšanās funkcionālo līdzību ar atzīšanas prasībām un Civilprocesa likuma 96. panta otro daļu, priekšroka būtu dodama tam, ka judikatūrā būtu jāatkāpjas no sprieduma motīvu stāšanās likumīgā spēkā doktrīnas.
16. Saskaņā ar modernā civilprocesā valdošajiem principiem Civillikuma 1892. pantā noteiktais, ka tiesas spriedums, ar kuru noraidīta prasība, izbeidz prasījuma tiesību un blakus prasījumus, saprotama kā sprieduma procesuālo seku, nevis materiāltiesisko seku norma. Saskaņā ar šādu iztulkojumu būtu atzīstams, ka tad, ja celtā prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma ir tikusi noraidīta, šis likumīgā spēkā stājies spriedums ir šķērslis vēl vienas analogiskas prasības celšanai, jo uzskatāms, ka ar šo tiesas spriedumu, noraidot prasību vai to daļēji apmierinot, ir stājies likumīgā spēkā arī spriedums attiecībā uz atlikušo materiāltiesiskā prasījuma daļu. Šāds tiesību normas iztulkojums attiecībā uz sprieduma, kas stājies likumīgā spēkā, procesuālajām sekām atbilstu arī loģikas likumiem, jo, ja

prasība noraidīta vai arī tikai daļēji apmierināta, tad nav iespējams vairāk, nekā piespriests ar spriedumu, jo ar šo likumīgā spēkā stājušos spriedumu konstatēta materiāltiesiskā prasījuma neesība prasītājā apmērā. Citiem vārdiem – ja ar spriedumu konstatēts, ka nepienākas prasītais, tad nevar prasīt vēlāk vairāk piespriest, nekā konstatēts ar spriedumu. No loģikas viedokļa tas ir arguments “no mazākā uz lielāko”. Turklāt, ja tomēr tiek turpināts ievērot sprieduma motīvu stāšanas likumīgā spēkā doktrīnu, izdarāms līdzīgs secinājums. Ja ar spriedumu noraidīta prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, tad tiesai, kas izskatīs prasību par atlikušo daļu no materiāltiesiskā prasījuma, jāievēro galīgais spriedums un jākonstatē, ka prasība ir noraidāma.

17. Kā visu prasības pieteikumu gadījumā tiesai, pieņemot prasības pieteikumu par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, jāpārlicinās par likumā noteikto prasību izpildi – valsts nodevas samaksu un pietiekamu prasījumu noteiktību. Prasībai par daļu no materiāltiesiskā prasījuma valsts nodevas apmērs ir nosakāms saskaņā ar Civilprocesa likuma 34. un 35. pantu, kā arī 3. pielikumu atbilstoši prasības pieteikumā norādītajai prasības summai. Prasības summa nav pieteikumā norādītā visa prasījuma summa, jo prasītāja ekonomiskā interese nesniedzas tālāk par sprieduma, kas varētu stāties likumīgā spēkā, robežām. Savukārt, ja celta prasība par vairākām daļām no dažādiem materiāltiesiskajiem prasījumiem, kas katrs izriet no patstāvīga tiesiskā pamata, lai nodrošinātu skaidras sprieduma, kas stāties likumīgā spēkā, robežas un attiecīgi sprieduma izpildāmību, tiesai ir jāpārlicinās, vai prasītājs ir izteicis lūgumus, norādot, cik liela daļa no katra materiāltiesiskā prasījuma ir piedzenama.
18. Atbildētājam, saņemot prasības pieteikumu ar atklātu prasību par daļu no materiāltiesiskā prasījuma, kurā paturēta tiesība celt prasību par atlikušo daļu no materiāltiesiskā prasījuma, ir tiesība celt negatīvo konstatēšanas pretprasību par to apgalvoto prasījuma daļu, padarot par tiesvedībā izspriežamo jautājumu visu materiāltiesisko prasījumu. Turklāt atbildētājs var apsvērt celt pretprasību par kādu no saviem prasījumiem pret kreditoru, lūdzot savstarpējo prasījumu ieskaitu. Tādā veidā ar ieskaita ierunu procesā atbildētājs var izdarīt spiedienu uz prasītāju un likt viņam grozīt prasību, palielinot prasības summu.
19. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 132. panta pirmās daļas 4. punktu tiesai *ex-officio* ir jāseko līdzi, vai prasītājs nav cēlis paralēli vairākas prasības par daļu no materiāltiesiskā prasījuma. Konstatējot šādu *lis pendens* situāciju, tiesai būtu jārikojas atbilstoši Šveices un Vācijas pieredzei, klasificējot tos par tādiem gadījumiem, kuros saskaņā ar Civilprocesa likuma 1. pantu nav konstatējama prasītāja likumiska interese celt prasību, jo vairāku paralēlu prasību celšana nesaskan ar prasības par daļu no materiāltiesiskā jēgai, bet liecina par citiem negodprātīgiem šādas rīcības motīviem.

UNIVERSITY OF
LATVIA

FACULTY OF LAW

Reinis Odiņš

**ACTIONS REGARDING A PART OF
A SUBSTANTIVE LAW CLAIM AS A LEGAL
REMEDY IN LATVIAN LAW**

SUMMARY OF DOCTORAL THESIS

Submitted for the degree of PhD in Legal Sciences

Subfield of civil law sciences

Riga 2025

The doctoral thesis was completed at the Faculty of Law of the University of Latvia Department of Civil Law from 2020 to 2025.

Project No 5.2.1.1.i.0/2/24/I/CFLA/007 “Internal and External Consolidation of the University of Latvia” of the second round of the Consolidation and Governance Change Implementation Grants within Investment 5.2.1.1.i “Research, Development and Consolidation Grants” under Reform 5.2.1.r “Higher Education and Science Excellence and Governance Reform” of Reform and Investment Strand 5.2 of the Latvian Recovery and Resilience Mechanism Plan “Ensuring Change in the Governance Model of Higher Education Institutions”.

Funded by
the European Union
NextGenerationEU

National
Development Plan

Type of the doctoral thesis: legal science sub-field – civil law sciences.

Thesis advisor: Prof. Dr. iur. **Jānis Kārklīņš**, University of Latvia, Latvia.

Thesis reviewers:

- 1) Asoc. prof., Dr. iur. **Jānis Pleps**, University of Latvia;
- 2) Doc., Dr. iur. **Ivars Kronis**, Rīga Stradiņš University, Latvia;
- 3) Prof., Ph. D. **Aleksei Kelli**, University of Tartu, Estonia.

Thesis defense: February 5, 2026, University of Latvia Legal Science Doctoral Council Open Session, Riga, Raiņa Blvd. 19.

The thesis and its summary are available at the University of Latvia Library, Kalpaka Blvd. 4, Riga.

Chair of the Doctoral Council: **Jānis Kārklīņš**

Secretary of the Doctoral Council: **Agnese Šteinberga**

© Reinis Odiņš, 2025

© University of Latvia, 2025

ISBN 978-9934-36-477-8

ISBN 978-9934-36-478-5 (PDF)

ABSTRACT

The doctoral thesis is a study in Latvian law on the admissibility of actions regarding a part of a substantive law claim, known in Germany and Switzerland as *Teilklage*. They are recognized as an element of tactical litigation, and as such are derived from the principles of private autonomy of person and principle of disposition, as they reduce the costs and risks of litigation and thus facilitate access to justice for individuals. The doctoral thesis aims to prove the hypothesis that explicit actions regarding a part of a substantive law claim are admissible (*offene Teilklage*) and how they successfully fit into the Latvian legal system, offering a solution to the legal issues related to this legal institute.

To achieve the aforementioned goal, the author employs a monographic method that integrates not only the legal norm interpretation methods and the legal methods characteristic of legal dogmatics, but also the methods of comparative law and historical analysis.

In the first chapter of the doctoral thesis, the author examines the development of the institute of law and uses the comparative and historical methods of law to reveal the most precise terminology of the institute of law in Latvian and the principal arguments for and against the institute of law from a historical perspective, as well as to find out the preconditions for the use of the institute of law in Germany and Switzerland where it is permitted in principle and the issues that need to be resolved.

After identifying the necessary elements mentioned above, the author from the historical and legal dogmatic point of view analyses in the second chapter of the thesis the issue of the divisibility of a substantive law claim, which is an essential precondition for an action regarding a part of a substantive law claim, as well as other important issues related to substantive law, i.e. the author also analyses the question that in Latvian law under the Civil Law (*Civillikums*) there is neither a presumption of waiver nor the notion of exhaustion (consumption) of a right as well as there is no obligation for the creditor to request full performance of the debt. Finally, in the third chapter, the author analyses the procedural aspects that must be present to benefit fully from the institution of the right, using both the historical method and the methods of legal interpretation characteristic of legal dogmatics. All in all, the author has concluded that Latvian law, unlike German and Swiss law but in accordance with the ELI/UNIDROIT Model European Rules of Civil Procedure, allows only explicit actions regarding a part of a substantive claim (*offene Teilklage*), in which the plaintiff expressly reserves the right to bring an action for the remaining part of the substantive law claim.

TABLE OF CONTENTS

ABSTRACT	29
DESCRIPTION OF DOCTORAL THESIS.....	31
RELEVANCE OF THE TOPIC	32
AIM OF THE THESIS	33
DESCRIPTION OF THE LITERATURE AND LEGAL SOURCES REFERENCES	34
DESCRIPTION OF RESEARCH METHODS	35
NOVELTIES OF THE THESIS FROM A THEORETICAL AND PRACTICAL VIEW.....	36
APPROBATION OF DISSERTATION RESULTS.....	38
STRUCTURE AND SCOPE OF THE DOCTORAL THESIS	40
SUMMARY OF THE CONTENTS OF THE DOCTORAL THESIS.....	41
THESES SUBMITTED FOR THE DEFENCE OF THE DOCTORAL DISSERTATION	43

DESCRIPTION OF DOCTORAL THESIS

The topic of the doctoral thesis is 'Actions regarding a part of a substantive law claim as a legal remedy in Latvian law'. The thesis focuses on the analysis of an action regarding a part of a substantive law claim, known in other countries as '*Teilklage*', and the admissibility of this legal institution in the Latvian legal system. The thesis argues that Latvian law already allows for explicit actions regarding a part of a substantive law claim (*offene Teilklage*). Such an explicit action can be a significant aid in promoting access to justice. It reduces litigation costs and mitigates the risk of the debtor's inability to pay the award, as well as reduces the creditor's uncertainty about the court's attitude towards the creditor's substantive law claim against the debtor. The thesis examines the evolution of actions regarding a part of a substantive law claim. The legal institution is analyzed from the late 18th century to the present day, assessing the formulation of appropriate terminology in the Latvian language, as well as identifying the preconditions for its functioning within the legal system and other legal issues that facilitate its full functioning. The thesis also evaluates the possibility of divisibility of a right and the relevant provisions in Latvian law. It assesses whether Latvian law imposes a duty on creditors to demand full performance of obligations, whether there is a presumption of waiver of rights, or a principle of exhaustion (consumption) of a right. The thesis also assesses essential procedural elements: the purpose of civil proceedings, dispositivity, truth, equality of the parties, negative declaratory action, the entry into legal force of a judgment and its limits, the subject matter and basis of the action, and the entry into force of the grounds for the judgment. The admissibility in Latvian law of a veiled action regarding a part of a substantive law claim (*verdeckte Teilklage*), where it is not disclosed that an action is being brought regarding a part of a substantive law claim, is also assessed. It is argued that such actions are not permitted under Latvian law. Finally, issues are also analyzed when the court and the defendant are faced with an action regarding a part of a substantive law claim, and how they could react. The doctoral thesis focuses on the interpretation of legal norms, arguing that explicit actions regarding a part of a substantive law claim are permitted in Latvia without amendments to the law. For the purposes of interpreting legal norms, historical and foreign legal sources are also examined, such as Part III of the Collection of Local Laws of the Baltic Provinces, Roman law sources, the laws and legal doctrine of Prussia and the Kingdom of Saxony, as well as German and Swiss legal sources. Moreover, the international codification project 'ELI/UNIDROIT Model European Rules of Civil Procedure' has also been examined. The author also analyses the relevant legal doctrine and court practice. The thesis aims to enrich Latvian legal doctrine and enhance judicial practice, thereby facilitating a person's access to justice.

RELEVANCE OF THE TOPIC

Delayed justice is essentially not justice at all. Despite efforts to date, Latvia still faces problems with the speed of justice and access to courts. Promoting access to courts requires not only innovative solutions to reduce the length of proceedings, but also to reduce the risks and costs of litigation. Partial actions regarding a part of a substantive law claim are known in German and Swiss law as '*Teilklage*'. They not only reduce the costs of litigation, but also help to mitigate various risks, namely the amount of reimbursable costs in the event of losing the case and the debtor's lack of assets to enforce the judgment. Such actions, known as *Teilklage*, also make it possible to understand how legally sound the potential plaintiff's position is from an evidentiary and substantive law point of view. Furthermore, if the action is successful, an environment conducive to settlement may be created, and in the event of a settlement, the action regarding the remaining part of the debt may not even be brought.

The practical necessity of analyzing the requirement for a part of a substantive law claim from a doctrinal perspective is confirmed by the fact that such actions have been brought before courts of first instance, courts of appeal, and even, in some cases, the Supreme Court on several occasions. However, in all cases, there has been no analysis in court practice or doctrine of such an action, whereby the plaintiff brings an action regarding a part of a substantive law claim while retaining the right to bring an action regarding the remaining part of the substantive law claim. Consequently, there is an urgent need for research on actions for part of a substantive law claim, as they are already an existing phenomenon in Latvian law and may potentially be incorrectly examined in court. This doctoral thesis focuses on an in-depth analysis of the legal institution, encouraging its wider use in practice and discussion at the doctrinal level.

AIM OF THE THESIS

This doctoral thesis examines actions regarding a part of a substantive law claim. The thesis aims to determine whether Latvian law allows for proper bringing of actions regarding a part of a substantive law claim, namely, by gradually at first demanding one part of the substantive law claim and then later after the first judgment satisfying the action regarding a part of the substantive law claim has entered into legal force in a different action demanding the remaining part of the debt.

The thesis covers the following directions of research:

- 1) requirements for the stages of development, preconditions, and limitations of an action regarding a part of a substantive law claim;
- 2) identification and analysis of substantive law aspects in connection with the existing regulatory framework in Latvian law;
- 3) identification and analysis of procedural law aspects in connection with the existing regulatory framework in Latvian law and court practice.

DESCRIPTION OF THE LITERATURE AND LEGAL SOURCES REFERENCES

Swiss and German legal doctrine and court rulings play a significant role in the thesis. In these countries, the fundamental admissibility of the legal institution is not questioned. The legal doctrine and court rulings of these countries are analyzed to identify the prerequisites for the legal existence of an action regarding a part of a substantive law claim in the legal system, as well as challenges. They are analyzed in conjunction with Latvian legal norms, historical sources of law, and contemporary legal doctrine, as well as court practice in the application of the Latvian Civil Law (Civillikums) and Civil Procedure Law (Civilprocesa likums). Approximately a quarter of the sources used in the thesis are legal doctrine in Latvian, German, English, Russian, and French. Approximately half of the sources used in the thesis are court rulings of the Latvian Senate during the interwar period and the modern Senate, the Russian Empire, German court practice in their various historical periods, and judgments of the Federal Court of the Swiss Confederation. One judgment is in Estonian, referring to the case law of the Supreme Court of Estonia. A quarter of the sources are normative acts and other sources. A total of 395 different sources were used in the thesis.

DESCRIPTION OF RESEARCH METHODS

To achieve the objective of the doctoral thesis and perform the set tasks, the following research methods were used in this work: 1) monographic method, 2) historical method, 3) comparative law method; 4) methods characteristic of legal dogmatics, including methods of interpreting legal norms – grammatical, historical, systemic, and teleological interpretation methods – as well as legal methods.

Using the dogmatic method of law, the author analyzes the regulation in the legal system, assessing the content of legal norms and the requirements for the existence of the prerequisites of actions regarding a part of substantive law claims in Latvian law. Using the historical analysis method, the author evaluates and determines the origin and stages of development of the legal institution, which makes it possible to strengthen the dogmatic argumentation of the admissibility prerequisite existence in Latvian law for the action regarding a part of the substantive law claim. Using the comparative law method, the author compares the legal regulations of Germany and Switzerland, deducing from them common and differing ideas about the admissibility of actions regarding a part of a substantive law claim and its limitations. Finally, the monographic method is used to structure the information, summarizing and reflecting it in detail, which allows us to deduce what changes have taken place in normative legal acts, court practice, and legal doctrine over time.

NOVELTIES OF THE THESIS FROM A THEORETICAL AND PRACTICAL VIEW

The theoretical novelties of the thesis are significant. The thesis contains findings that have not yet been expressed in Latvian law about actions regarding a part of a substantive law claim, the relevant terminology and admissibility thereof, as well as other related issues: 1) the existence or non-existence of creditor's obligation to demand the full performance of the obligation; 2) the exhaustion of rights (consumption); 3) the object and basis of the action; 4) the entry into legal force of the judgment and its limits; 4) the divisibility of a right; and 5) the entry into legal force of the grounds for the judgment. In addition, the author expresses findings that have not yet been expressed in German legal doctrine regarding the roots of actions regarding a part of a substantive law claim in pandect law and the relevant codifications of legal institutions in the laws of the German lands at the end of the 18th century and in the 19th century. Moreover, the author also has other insights that have not been expressed before, for example, that a plaintiff, without rational considerations, is not allowed to bring more than two actions regarding a part of a substantive law claim. Furthermore, the author argues that veiled actions regarding a part of a substantive law claim are not permitted in Latvian law. Also, in accordance with the principles underlying the legal institution – the principles of dispositivity and private autonomy – in the author's opinion, veiled actions for part of a substantive law claim (*verdeckte Teilklage*) are not permitted because there is no intention to divide the right. Furthermore, even if the intention to divide the right could be established, a veiled action regarding a part of the substantive law claim would violate not only the principle of equality of the parties in the proceedings, but the action regarding the remaining part of the debt that has been brought after the judgment regarding the first action has entered into legal force would have to be not satisfied in connection with the breach of prohibition of contradictory conduct by the creditor (*venire contra factum proprium*), the action for the remaining part of the debt would have to be rejected after the judgment on the veiled action for part of the substantive law claim (*verdeckte Teilklage*) had become final. The practical significance of the work is confirmed by the fact that in Latvian court practice, actions for part of a substantive law claim are already being brought, but there is a lack of dogmatic justification for them in Latvian legal doctrine, as well as a clear and reasoned attitude towards them in court practice. The above findings, as well as the doctoral thesis as a whole, can address the shortcomings in this area and help the adoption of more accurate court decisions in practice. Finally, the doctoral thesis can promote explicit actions regarding a part of a substantive law claim (*offene Teilklage*) as a means available to individuals to reduce the costs of litigation and the risks of debt recovery. In the absence of a clearly expressed

position in either doctrine or case law, individuals may be uncertain about their right to bring an explicit action regarding a part of a substantive law claim (*offene Teilklage*).

APPROBATION OF DISSERTATION RESULTS

The results of the research conducted as part of this thesis have been approved in the scientific publications and conferences listed below.

Scientific publications

1. Odiņš R. Privātautonomijas atspulgs procesā – prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma. Grām.: *Indivīds, tiesības un tiesas: tiesību nozaru perspektīva*. Latvijas Universitātes 83. starptautiskās zinātniskās konferences tiesību zinātnes rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2025, pp.149.–156. Available at: <https://doi.org/10.22364/juzk.83.15> [accessed 01.09.2025.].
2. Odiņš R. Ierobežojumi prasībām, kas izriet no solidārajām saistībām. Grām.: *Brīvības robežu pārskatīšana, dzīvojot apdraudējumu apstākļos*. I. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 9. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2024, pp.249.–257. Available at: <https://doi.org/10.22364/iscflul.9.1> [accessed 01.09.2025.].
3. Odiņš R. Izaicinājumi un iespējamie tiesiskie risinājumi saistībā ar negatīvās atzišanas prasību civilprocesā. *Augstākās Tiesas Biļetens Nr. 28*, 2024, pp.48.–61. Available at: https://www.at.gov.lv/bulletin-publication-files/AT_BILETENS28_WEB.pdf#page=48 [accessed 01.09.2025.].
4. Odiņš R. Ieskats personas tiesībās celt prasību par materiāltiesiskajiem prasījumiem daļās. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmei – 100*. Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2022, pp.158.–165. Available at: https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Konferences/2022/juzk-80/juzk_80_16-odins.pdf [accessed 01.09.2025.].
5. Odiņš R. Privātautonomijas principa atvasināšana no tiesiskas un demokrātiskas valsts pamatnormas un principā ietilpstošās personas tiesības īstenot materiāltiesiskos prasījumus arī tikai daļā kā tiesiskas un demokrātiskas valsts izpausme. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmei – 100*. Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2022, pp.118.–124. Available at: <https://doi.org/10.22364/juzk.80> [accessed 01.09.2025.].
6. Odiņš R. Consecutive partial actions in civil proceedings under general principles of law. *Daugavpils Universitāte 63. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2021, 115. lpp. Available at: https://dukonference.lv/files/2021_978-9984-14-942-4_DU%2063%20starpt%20zinatn%20konf%20tezes.pdf [accessed 01.09.2025.].

Scientific conferences

1. Report “Privātautonomijas atspulgs procesā – prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma” Latvijas Universitātes 83. starptautiskās zinātniskās konferencē. Rīga, 18 March 2025
2. Stand report “Ierobežojumi prasībām, kas izriet no solidārajām saistībām” in the 9th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. Riga, 10 November 2024
3. Report “Ieskats personas tiesībās celt prasību par materiāltiesiskajiem prasījumiem daļās” in the 80th International Scientific Conference of University of Latvia. Riga, 8 February 2022.
4. Report “Privātautonomijas principa atvasināšana no tiesiskas un demokrātiskas valsts pamatnormas un principā ietilpstošās personas tiesības īstenot materiāltiesiskos prasījumus arī tikai daļā kā tiesiskas un demokrātiskas valsts izpausme” in the 80th International Scientific Conference of University of Latvia. Riga, 8 February 2022.
5. Report “Consecutive partial actions in civil proceedings under the general principles of law” in the 63rd International Scientific Conference of Daugavpils University. Daugavpils, 15 April 2021

STRUCTURE AND SCOPE OF THE DOCTORAL THESIS

The doctoral thesis consists of the following parts:

- 1) Introduction,
- 2) three chapters divided into sub-chapters,
- 3) summary,
- 4) bibliography,
- 5) abstracts in Latvian, English, and German.

The doctoral thesis has a total of 225 pages.

SUMMARY OF THE CONTENTS OF THE DOCTORAL THESIS

Introduction

In the introduction, the author describes the relevance of the topic and the essence of the legal institution. The aim of the work, research questions, and tasks to be performed to achieve the aim are formulated. In addition, the introduction provides a rationale for the structure of the work, describes the research methods from a legal theoretical perspective, and explains the reasons for their use in relation to the objective of the work. The types and number of sources included in the bibliography are briefly described.

First Chapter

Evolution of an action regarding a part of a substantive law claim

The first chapter of the thesis identifies the stages of evolution of the action regarding a part of the substantive law claim. Three stages are identified, which are analyzed in the sub-chapters: 1) the end of the 18th century and the 19th century; 2) the interwar period; 3) the mid-20th century to the 21st century. In this chapter, the normative legal acts, legal doctrine, and court practice are examined and analyzed for each of the identified stages, comparing their progress with the previously analyzed period. The most appropriate terminology in the Latvian language is discussed when analyzing the term 'splitting of the action' (prasības skaldīšana). At the end of the chapter, the results of the study are generalized, deducing from them the prerequisites for an action regarding a part of a substantive law claim.

Second Chapter

Substantive law aspects for bringing an action regarding a part of a substantive law claim

Considering that one of the conditions for the action is the divisibility of the claim, this chapter analyses the issue of divisibility and indivisibility of rights from the perspective of pandect law theory, taking into account the significant influence of pandect law theory on the predecessor of the Latvian Civil Law (Civillikums). Accordingly, the findings of this pandect legal theory are also examined in conjunction with the norms of the modern Latvian Civil Law (Civillikums) and legal doctrine. In addition, the chapter examines issues related to the absence of a creditor's obligation to demand full performance of an obligation in Latvian law, as well as the absence of a waiver of a right if an action is brought regarding a part of a substantive law claim, and the issue

of the exhaustion of rights (consumption) in conjunction with the Civil Law's (Civillikums) regulation on the rights of a creditor of joint and several debtors to bring an action regarding a part of a substantive law claim at their discretion, even against only one of the debtors, without preventing this action from being repeated against the same debtor.

Third Chapter

Procedural law aspects of bringing an action regarding a part of a substantive law claim and initiating and examining a case

The third chapter of the thesis analyses the procedural law aspects of action regarding a part of a substantive law claim. An analysis of the question of what the purpose of civil procedure is in Latvian law is undertaken, i.e., whether the primary importance lies in the public legal interest or in the exercise of subjective rights. In this regard, the concepts of equality of the parties, dispositivity, and adversarial proceedings are also analyzed, as well as the concept of truth.

In addition, in the chapter, the author also analyzes issues arising from the legal force of a final judgment. The concept of the subject matter of the proceedings is analyzed, as well as the concept of the objective limits of the legal force of a judgment in conjunction with the concepts of the object and basis of an action and the entry into force of the grounds for a judgment and its functional similarity to the declaratory actions (*atzīšanas prasības*) permitted under Latvian law. The chapter also analyzes the impact of the understanding of the object and basis of the action of actions regarding a part of a substantive law claim, identifying how this affects the possibility of bringing an action regarding a part of a substantive law claim in typical situations.

Finally, the chapter examines the possible algorithms of behavior of the court and the defendant in cases of good-faith and bad-faith actions regarding a part of a substantive law claim. Among other things, it analyses the question of how and on what grounds the defendant can bring a negative declaratory action (*negatīvā atzīšanas prasība*) in accordance with the prevailing view on the pre-conditions for bringing such an action.

THESES SUBMITTED FOR THE DEFENCE OF THE DOCTORAL DISSERTATION

The author of the doctoral thesis submits the following theses for defense.

1. In the view of the author, to correctly describe the legal institution analyzed in this work in Latvian, it is appropriate to use the term 'prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma' (an action regarding a part of a substantive law claim) rather than 'prasības skaldīšana' (splitting of an action). In accordance with the nature of the legal institution, it is not the action that is divided, but the substantive law claim, the object of the performance of the obligation. In accordance with the principles of private autonomy and dispositivity, the bringing of an explicit action regarding a part of a substantive law claim in court expresses the intention of the creditor to divide the substantive law claim. The division of the substantive law claim is initiated by requesting that the debtor fulfil only part of the substantive law claim, and with the entry into force of the first court judgment awarding the said part of the claim, the division of the substantive law claim is completed, as a result of which the substantive law claim is divided into two legally independent separate rights within the meaning of the first sentence of Article 847(1) of the Civil Law (Civillikums). From a procedural law point of view, however, the judgment has become legally effective only in respect of the action brought, the object of which is a part of the substantive law claim, without prejudice to the question of the remaining part of the divided substantive law claim. Consequently, the concept of 'splitting of actions' does not describe the essence of the legal institution. The terminology of splitting actions was introduced in interwar Latvia under the influence of Russian imperial law and primarily referred to something that was prohibited. Splitting actions was prohibited at the time because it changed the forum of the case and jeopardized the interests of the state treasury in collecting fees. In Latvian court practice and legal doctrine during the interwar period, it was recognized that action splitting did not exist if there had been no change in the jurisdiction of the case. In view of the above, the author proposes using the term 'prasība par daļu no materiāltiesiskā prasījuma' (an action regarding a part of a substantive law claim), as this covers the essence of the legal institution.
2. The author concluded that Swiss and German law essentially stipulate only one prerequisite for bringing the first action regarding a part of a substantive law claim: the substantive law claim must be divisible according to substantive law. In addition, the action regarding a part of the substantive law claim is subject to the following conditions:
 - 1) The objective of civil proceedings should primarily be focused on the implementation of subjective rights, rather than the implementation of public legal interests.

- 2) The principle of dispositivity must be the basis of civil procedure.
 - 3) The principle of consumption (exhaustion) of rights must not exist either in law (in the broadest sense) or in court practice, nor must there be any provision for waiving the right by bringing an action only regarding a part of the substantive law claim, or for the creditor's duty to demand full performance of an obligation.
 - 4) There must be an understanding of the legal force of the judgment that does not preclude bringing an action regarding a part of the substantive law claim after the judgment satisfying the first action regarding a part of the substantive law claim has become legally binding.
 - 5) Procedural balance must be ensured by allowing the defendant to bring a negative declaratory action (*negatīvā atzišanas prasība*) against an action regarding a part of the substantive law claim.
3. An action regarding a part of a substantive law claim is a legal institution existing in Latvian law and, in a broader sense, can be derived from the principles of private autonomy and dispositivity. Latvian law contains all of the above-mentioned prerequisites for bringing an action regarding a part of a substantive law claim. In Latvian law, it is generally possible for substantive law claims to be divisible. It is not the right itself that is divided, but the object of the performance of the obligation, the legal effects. Article 841 of the Civil Law (*Civillikums*), in accordance with the theory of pandect law, stipulates that the term 'things' refers to both tangible things and intangible things or rights. Accordingly, the first sentence of Article 847(1) of the Civil Law (*Civillikums*), which stipulates that only those things that can be divided into parts without destroying their essence, each of which is an independent whole, are legally divisible, applies to rights, including substantive law claims. The correctness of this interpretation of the legal norm is confirmed by Articles 1136 and 1226 of the Civil Law (*Civillikums*), as well as Articles 1425, 1426, 1674, 1683, and 1832 of the Civil Law (*Civillikums*). These articles themselves already stipulate that there are divisible and indivisible rights, confirming that claims may be divisible or indivisible.
 4. From a comparative and historical legal perspective, the author concludes that the action regarding a part of a substantive law claim arose under the influence of German common law (*gemeines Recht*) or pandect law, which is essentially a Germanic view about the content of Roman law sources. The codifications of the Prussian state and the Duchy of Nassau contained legal norms from which the right to bring a claim regarding a part of a substantive law claim, or *Teilklage*, derives. These are analogous to the legal norms existing in the current Civil Law of Latvia (*Civillikums*), i.e., Article 1683 of the Civil Law (*Civillikums*), which stipulates, among other things, that a creditor may, at his or her discretion, demand the performance of a part of the obligation from all or only some of the joint debtors, or

only from one, if the object of the performance of the claim is divisible and the creditors therefore does not lose his right to the entire substantive law claim, but may also demand the remainder of the debt from the joint debtor from whom he previously demanded only a part. In addition, Articles 1425 and 1832 of the Latvian Civil Law (Civillikums) are analogous to the provisions of the Civil Code of the Kingdom of Saxony, from which the right to bring an action regarding a part of a substantive law claim was derived. The derivation of such a legal institution is logical from these provisions. If the debtor cannot compel the creditor to accept a partial performance of an obligation, the creditor may choose to first pursue only a part of the substantive law claim. In addition, Article 1835 of the Civil Law (Civillikums) provides that a creditor who voluntarily accepts a partial performance of an obligation does not lose anything from the entire substantive law claim or from ancillary claims. Interpreting Articles 1425, 1683, 1832, and 1835 of the Civil Law (Civillikums) using grammatical, historical, systematic, and teleological methods of interpretation of legal norms, it can be concluded that the Civil Law (Civillikums) does not provide for the creditor's duty to demand full performance of the obligation from the debtor. Consequently, in accordance with the principles of private autonomy and dispositivity, as well as the principle that 'procedural rights must serve rights of substantive law', it can be concluded that the law must allow an action to be brought regarding a part of a substantive law claim. At the same time, even when interpreting legal norms very restrictively, it must be acknowledged that, at least in the case of joint and several obligations regulated by Article 1683 of the Civil Law (Civillikums), it is permissible to bring an action regarding a part of a substantive law claim. Otherwise, this would mean interpreting Article 1683 of the Civil Law (Civillikums) contrary to its plain meaning. At the same time, a claim for part of a substantive law claim is not permitted if the debtor has offered to perform the obligation in full. The creditor's private autonomy to divide the substantive law claim, i.e., to bring an action regarding a part of the substantive law claim, must be limited if the debtor has confirmed, not only in words but also in deeds, the genuine possibility of performing the obligation in full (Article 1658 of the Civil Law (Civillikums)).

5. The plaintiff, by bringing an action regarding a part of the substantive law claim, expresses the will to divide this substantive law claim. Once the judgment awarding the aforementioned claim has entered into force, the division of the substantive law claim is complete. The part of the substantive law claim has become a legally independent whole (right). Only for the part of the substantive law claim for which the judgment has entered into legal force, procedural interest rates specified in Article 195 of the Civil Procedure Law (Civillikums) are calculated, and only this part of the substantive law claim can also be assigned as an independent claim in accordance with

Article 1800 of the Civil Law (Civillikums) (assignment of the object of the action). Such legal consequences do not apply to the entire divided substantive law claim, nor to the part of the substantive law claim regarding which no action has yet been brought and no judgment has entered into legal force.

6. Procedural balance requirements for the action regarding a part of the substantive law claim are ensured in Latvian law in accordance with the Latvian Constitutional Court's (Satversmes tiesa) decision of 30 December 2020, 'On the termination of proceedings in case No. 2020-08-01', which provides for the possibility of bringing a negative declaratory action (*negatīvā atzīšanas prasība*). At the same time, to ensure procedural equality, unlike in German and Swiss law, it must be recognized that veiled actions regarding a part of a substantive law claim (*verdeckte Teilklage*) are not permissible. Moreover, such actions are not permissible because they contradict the fact that actions regarding a part of a substantive law claim are an expression of the legal subject's private autonomy, as the will of the plaintiff has not been directed towards dividing the substantive law claim. Consequently, veiled actions regarding a part of a substantive law claim lack the necessary intention of the plaintiff to bring an action regarding a part of a substantive law claim belonging to them. Under Latvian law, bringing veiled actions regarding a part of a substantive law claim and, after the judgment regarding the veiled action has become final, bringing another action regarding that substantive law claim should be considered a violation of the prohibition of contradictory conduct (*venire contra factum proprium*). The right to bring an action regarding a part of a substantive law claim is limited by the requirement of legitimate interest and the principle of good faith. In the absence of legitimate interest, either the proceedings must be terminated or the action must be rejected. However, if, in bringing an action regarding a part of a substantive law claim, the plaintiff has acted contrary to the principle of good faith, the action must not be awarded by a judgment. The plaintiff is not allowed to bring an action regarding a part of a substantive law claim if this denies the right to appeal to the court of cassation or if the substantive law claim is to be divided into more than two parts, without a rational explanation that is consistent with the rationale of the legal institution as to why the substantive law claim is being divided into smaller parts. From a financial and economic point of view, bringing three actions regarding a part of a substantive law claim could, in exceptional cases, be justified by rapid changes in the composition of the debtor's assets. Thus, in Latvian law, as provided for in the Model European Rules of Civil Procedure developed by the European Law Institute (*European Law Institute*) / Model European Rules of Civil Procedure developed by the European Law Institute (ELI) and the International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), the plaintiff (creditor) may only bring explicit actions regarding a part of

the substantive law claim (*offene Teilklage*). The plaintiff must declare that the action is brought only regarding a part of the substantive law claim and that an action may be brought later for the remaining part of the substantive law claim.

7. After evaluating the content of the principles – equality of the parties in civil proceedings, principle of truth, dispositivity, and adversarial proceedings – it can be concluded that none of them is the goal of civil proceedings in itself, but each of them has a significant role in the proceedings. At the same time, the principle of dispositivity is the cornerstone of the Civil Procedure Law (Civillikums), which is closely linked to the primary objective of civil proceedings – the implementation of subjective rights. However, the implementation of subjective rights does not preclude the implementation of public legal interests, and in certain cases, the court, taking these interests into account, acts in accordance with the *ex officio* principle. Public legal interests are not the cause of civil proceedings, but rather the consequence of the implementation of subjective rights. Only in exceptional cases, for example, when hearing a case in cassation, public legal interests are primary in the proceedings. Thus, in Latvian civil procedural law, the primary purpose of proceedings permits bringing actions regarding a part of a substantive law claim, and the defendant has a legal remedy for his protection (negative declaratory action), thus ensuring legal equality.
8. In accordance with the principle of exhaustion (consumption) of rights, by filing a pleading of an *actio* (in modern terminology – bringing an action), all rights in relation to the specific issue were consumed, regardless of whether the litigant was aware of these rights. Neither the Civil Law (Civillikums) nor the Civil Procedure Law (Civilprocesa likums) contains the principle of consumption of rights known in Roman law, according to which a right is lost at the moment of bringing an action in the modern sense. Confirmation of the absence of such a principle is the court's obligation to observe the boundaries of the pleadings. Furthermore, since a judge nowadays must comply with a judgment that has entered into legal force, it is no longer necessary for the defendant to be protected from repeated adjudication by the plaintiff losing the right to bring an action or substantive law claim.
9. The application of the principle of exhaustion of consumption is also not evident in court practice. Nor is there any interpretation of Article 1892 of the Civil Law (Civillikums), which stipulates that a court judgment rejecting a claim terminates the claim and all related claims, which would give effect to the principle of exhaustion (consumption) of rights. The aforementioned provision of the Civil Law (Civillikums) may rather correspond to the doctrine of the legal force of a judgment affecting the substantive law level. This doctrine is based on the idea that the situation in substantive law must not differ from the judgment. There is a fiction that the judgment

corresponds to the truth. Accordingly, significant importance is attached to whether the judgment was correct or incorrect, i.e., a correct judgment merely identifies the legal situation, while an incorrect judgment has a law-changing effect, even terminating existing rights. The legal norm is more closely related to the institution of *actio iudicati* that existed in Roman law, which no longer exists in its original form today, as it has been replaced by the binding nature of a final judgment and a writ of execution.

10. There is no legal basis for finding that Latvian law contains a general legal norm according to which a creditor would lose the right to the remaining claim if he demanded partial performance of the obligation from the debtor, because:

- 1) This would be contrary to the idea of the system of substantive law claims, which is based on a person's will and private autonomy. The Latvian legal system is governed by the principle of private autonomy, which is specified in several legal norms of the Civil Law (Civillikums) directly and indirectly (in the first sentence of Article 1683, Articles 1425, 1426, and 1904 of the Civil Law (Civillikums)).
- 2) The Civil Law (Civillikums) does not impose an obligation on the creditor to demand immediately full performance of an obligation and does not provide for a sanction – loss of rights – if such a provision is not complied with. Textually, only in Article 1683 of the Civil Law (Civillikums) itself can one indirectly suppose an existence of an exception to the rule – a rule terminating a right – in conjunction with Article 1670 of the Civil Law (Civillikums). But this is only superficial, because Articles 1670, 1682, and 1683 of the Civil Law (Civillikums) retain the contradiction that existed in the theory of pandect law. On the one hand, the idea that a joint and several obligation terminates with the performance of the obligation is preserved, and on the other hand, the idea that by bringing an action a joint and several obligation is also precluded and thus has an element of consumption of rights to it. In accordance with the principle of rational legislator, preference should be given to the interpretation that joint and several obligation terminates only with performance, because the doctrine of consumption of rights is compatible with the *actio* system, but it is not compatible with the concept of substantive law claims prevailing in modern Latvian civil law. A substantive law claim is based on a right that grants each individual their own sphere of autonomy, in which their will is law for others, but if this right is not recognized, they can receive protection from the state by receiving what they are entitled to. In contrast, the system of pleadings (*actio*) is not based on the fact that one person's will may be binding on another, but rather that an individual exercises his or her will only through an *actio* filed in court. The idea of a substantive law claim is based on the private autonomy and rights of the individual.

- Acting within the scope of private autonomy, an individual has the right to decide whether, within the boundaries of the principle of good faith, he or she wishes to demand partial performance of the obligation or to bring an action regarding a part of the substantive law claim.
- 3) Under the Civil Law, in the event of a waiver of rights, the relevant creditor or creditor and debtor must have the will to do so, which may not be established by just demanding partial performance of the obligation.
 - 4) Article 164 of the Civil Procedure Law stipulates that a waiver of a claim in legal proceedings must be expressed clearly.
 - 5) Some possible unfair situations cannot be used as an argument to derive a general rule on waiver of rights. As in all other cases of unfair use of rights, they must be resolved by applying the principle of good faith or by establishing the absence of a legal interest.
11. Latvian law commonly accepts that the plaintiff has the absolute right to determine the object and basis of the action, which also influences what will become legally binding in the judgment. In this respect, the Latvian approach corresponds to the Swiss legal concept, where what will become legally binding is correlated with the principle of dispositivity. The author proposes that both concepts (the basis of the claim and the subject matter of the claim) be referred to in Latvian law by the term ‘object of the dispute’ (*strīda priekšmets*). The term ‘object of the dispute’ has so far been understood in Latvian legal doctrine only as a concept without such meaning, usually referring to a material object. It is not ruled out that the object of the dispute may be perceived as an object in cases where a third party is involved in the proceedings because it has a right to the specific object. It is unlikely that elsewhere in the Civil Procedure Law (*Civilprocesa likums*) a specific material object is meant. Rather, it is a matter of clarifying the nature of the dispute. This follows from the first part of Article 149.¹ of the Civil Procedure Law (*Civilprocesa likums*), Article 227(2)(3) of the Civil Procedure Law (*Civilprocesa likums*), Article 227(2)(4) of the Civil Procedure Law (*Civilprocesa likums*), Article 193(3), Article 230(2), and Article 475(2)(3) of the Civil Procedure Law (*Civilprocesa likums*). In practice, the obligation to indicate the object of the dispute in the introductory part of the judgment is not understood as an obligation to indicate the material object that is the subject of the dispute in the specific case, but rather as a description of the essence of the action. The use of the term ‘object of the dispute’ would eliminate this inconsistency and allow for a more concise description regarding the contents of the judgment that has entered into legal force.
12. The author of the doctoral thesis believes that, as in Germany, there should be a shift towards a purely procedural understanding of the object of the dispute. According to this concept, the object of the dispute consists of two procedural elements – the procedural claim (object of the action) and

the factual circumstances (basis of the action). A procedural claim is not a subjective right, but simply a request by the plaintiff, which the plaintiff has described with a specific procedural claim (desired legal effects) and the basis of the action. In the statement of action, the plaintiff indicates the desired legal effects, while in the basis of the action, they indicate why they desire them. The procedural claim describes the desired legal consequences, while the basis of the claim describes the events in life, which consist of facts and are intended to justify the legal effects. Such an understanding of the object of the claim would not only allow one to move away from outdated views on the right to bring an action, but would also resolve rather awkward issues concerning the competing substantive law claims, as well as *lis pendens*. The transition to such an understanding of the object of the action has been partially adopted by the Senate, which, analogously to German law, has recognized that the procedural claims expressed by the plaintiff must be interpreted in conjunction with the circumstances indicated in the statement of action, indications of the infringed rights, and the desired legal remedy. If the object of the action were still to be understood as the substantive law claim or the legal relationship, such an interpretation of the statement of action would be meaningless. The transition to a purely procedural understanding of the object of the action would also be a basis for departing from the practice that the reasoning part of the judgment becomes legally binding, as this doctrine of the legal validity of the reasoning is closely linked to the fiction that the judgment corresponds to the truth. A purely procedural understanding of the object of the action, understood as the desired legal effects (means of legal protection), is incompatible with the fiction that the judgment corresponds to the truth. This fiction is based on the idea that the judgment affects the substantive law reality and that the substantive law reality must correspond to the judgment, even if it is legally incorrect. In contrast, the object of an action from a procedural point of view is based on the idea that the procedural claim to be adjudicated is separate from the substantive law claim, and the criterion for distinguishing it from other objects of actions is the basis of the action.

13. An action regarding a part of a substantive law claim is incompatible with the understanding of the object of the action, where the object of the action is understood to be legal relationships. According to this understanding, which was sometimes prevalent in 19th-century doctrine, any judgment, even one by which the action is successful, means that the plaintiff may no longer bring an action about anything more, even in a situation where the plaintiff (creditor) would be entitled to more outside of court than what was requested and awarded from the debtor. Such a judgment settles everything related to the legal relationship. This understanding indirectly incorporates the principle of consumption of rights and essentially represents a return to the system of *actio*, which does not fit into the system

of substantive law claims. However, regardless of whether the object of the action is a substantive law claim or whether it is understood purely procedurally as a procedural claim unrelated to substantive law, according to these understandings, it is permissible to bring an action regarding a part of a substantive law claim and, after a final judgment on this action, also an action regarding the remaining part of the substantive law claim may be brought. In the case of both actions, there are different objects of the action, namely, different legal effects and different quantities. This understanding of the object of the action does not guarantee the plaintiff that his action regarding the remaining part of the substantive law claim will necessarily be satisfied, as the objects of the actions differ. In accordance with the principle of the boundaries of procedural claims established in Article 192 of the Civil Procedure Law (*Civilprocesa likums*), when satisfying an action in full, there can be no question of extending the object of the action to the entire substantive law claim. There is no legal basis for extending the scope of the action, as there is neither procedural consumption of rights nor presumption of waiver of rights. On the other hand, if it is agreed that a material object is part of the object of the action – the substantive law claim – then legal doctrine indicates that the identity of the object of the action can be established in cases where an identical quantity of the object is sought. At the same time, when bringing an action regarding the remaining part of the substantive law claim, the plaintiff should refer to the judgment that has entered into force to prevent a situation where the court is unable to establish differences between the objects of the action due to a lack of information. The author disagrees with the understanding that if the object of the action is a substantive law claim, it would also include an object such as money. In that case, the object of all money recovery actions would be money recovery. This renders the object of the action meaningless.

14. In the practice of the Senate (*Senāts*), there are currently two competing interpretations of the object of the action. In one case, the emphasis is placed on the fact that the object of the action in actions for debt recovery is legal relationships, while in other cases, with one or another theoretical justification, the object of the action is a substantive law claim, as well as, in relatively many cases, a substantive law claim that also includes a material object, such as money. In the author's view, it is only in the case of constitutive, rights-transforming, and declaratory actions that it is justified to speak of legal relations as the object of the action. In steady court practice, equating the concept of legal relationship with the object of the action can be described as loosely formulated, since 'legal relationships' are really understood to mean a substantive law claim. It is not an issue of clarifying the content of the entire disputed legal relationship as such, but rather an issue of a procedural pleading seeking to remedy a violation of rights of substantive law. The finding that the object of the action in actions for

awards, debt recovery, is legal relationships is inconsistent with the doctrinal basis on which the Latvian Senate's (Senāts) practice is based. It follows from legal doctrine that it is precisely the substantive law claim that is the object of the action in actions for enforcement, linking it to the infringement of substantive rights. This finding is based on the doctrine enshrined in Article 1 of the Civil Procedure Law (Civilprocesa likums) that the function of substantive subjective rights is also to protect rights. This means that the right to bring an action is not separated from the subjective right. This doctrine is based on the idea that substantive law rights are transformed by infringement of rights, acquiring a dynamic character. This contradicts the idea that substantive law rights can be separated from public law – procedural rights. The Senate's steady practice is based on the finding that an action is a procedural means of protecting infringed rights. This conclusion leads to the view that the object of an action is the same as in condemnation actions – a substantive law claim. In view of the above, Article 1 of the Civil Procedure Law (Civilprocesa likums) should be interpreted as a specification of the fundamental right to a fair trial guaranteed by the state, rather than as a prerequisite for bringing an action regarding enforcement. This would eliminate the contradiction that the existence of substantive rights must be determined by a court judgment, but the existence of substantive rights is necessary to bring an action.

15. The Latvian Senate's (Senāts) practice regarding the entry into legal force of the grounds (motives) of a judgment must be abandoned, as this doctrine is inconsistent with the principle of dispositivity recognized in Article 192 of the Civil Procedure Law and in case law. If the grounds of a judgment become legally binding, then something comes into legal force that the plaintiff has neither requested nor could have foreseen. Furthermore, the entry into force of the grounds for the judgment is also incompatible with the Civil Procedure Law (Civilprocesa likums) for another reason, namely, it is inconsistent with the grounds for cassation set out in the second part of Article 451 and the second part of Article 452 of the Civil Procedure Law (Civilprocesa likums). With these legal norms, the legislator signals that it is primarily interested in whether the case has ultimately been decided correctly, rather than only whether the court's reasoning in reaching its judgment was correct. The entry into legal force of the grounds for the judgment, which are only the judge's conviction and justification for the operative part of the judgment, will lead to the parties overloading the courts with all possible arguments, as they will not know on which grounds of the judgment may enter into legal force. In addition, the parties might want to appeal even a judgment whose operative part is favorable to them. Similarly, the entry into legal force of the grounds of the judgment in a sense duplicates the functions of the second paragraph of Article 96 of the Civil Procedure Law (Civilprocesa likums) (prejudiciality of facts

established by a final judgment) and of declaratory actions. According to steady court practice, the grounds of a judgment may be relevant mainly insofar as they establish legal facts that acquire prejudicial significance in other civil cases. The declaratory actions (*atzišanas prasības*) were declared admissible by the Latvian Constitutional Court's (*Satversmes tiesa*) decision of 30 December 2020, 'On the termination of proceedings in case No. 2020-08-01'. Declaratory actions, where there is a legitimate interest for the plaintiff, provide an opportunity for a court judgment to give legal effect to what would normally be described in a debt recovery action as the grounds for the judgment. Allowing both the declaratory actions and the entry into legal force of grounds for the judgment to coexist renders one or the other legal institution nonsensical, as they perform a similar function. Taking into account the binding nature of the Latvian Constitutional Court's (*Satversmes tiesa*) decision on the courts and the negative aspects of the entry into legal force of the grounds for the judgment, as well as the functional similarity of it with declaratory actions and the second paragraph of Article 96 of the Civil Procedure Law (*Civilprocesa likums*), preference should be given to departing in court practice from the doctrine of the entry into legal force of the grounds of the judgment.

16. In accordance with the principles prevailing in modern civil procedure, the stipulations of Article 1892 of the Civil Law, which states that a court judgment dismissing a claim terminates the right of claim and ancillary claims, should be understood as a procedural consequence of the judgment rather than a substantive law consequence of a judgment. According to this interpretation, it should be recognized that if an action regarding a part of a substantive law claim has been rejected, this judgment, which has entered into legal force, is an obstacle to bringing another similar action, because it must be considered that, by not awarding the it or partially awarding it, the court judgment has also become legally binding concerning the remaining part of the substantive law claim. Such an interpretation of the legal norm regarding the procedural consequences of a judgment that has entered into force would also be consistent with the laws of logic, because if the action has not been awarded or only partially awarded, it is not possible to award more than what has been awarded in the judgment, since this judgment, which has entered into legal force, has established that the substantive law claim does not exist in the requested amount. In other words, if the judgment establishes that the action is not justified, then it is not possible to request more than what has been established by the judgment at a later date. From a logical point of view, this is an argument 'from lesser to greater'. Moreover, if the doctrine of the entry into legal force of the grounds for the judgment continues to be observed, a similar conclusion can be drawn. If the judgment does not award an action regarding a part of the substantive law claim, then the court considering the action regarding the remaining

part of the substantive law claim must comply with the previous and final judgment and find that the action is not successful.

17. As in the case of all actions brought before the court, when accepting an action regarding a part of a substantive law claim, the court must ensure that the requirements laid down by law are met – payment of the state fee and sufficient certainty of the action. The amount of the state fee for an action regarding a part of a substantive law claim shall be determined in accordance with Articles 34 and 35 of the Civil Procedure Law, as well as Annex 3, in accordance with the amount of the action specified in the application. The amount of the action is not the total amount of the action indicated in the application, as the plaintiff's economic interest does not extend beyond the limits of a judgment that could become legally binding. However, if an action has been brought in respect of several parts of different substantive law claims, each of which arises from an independent legal basis, to ensure the clear limits of a judgment that has become final and, accordingly, the enforceability of the judgment, the court must ascertain whether the plaintiff has made requests indicating how much of each substantive law claim is sought for recovery.
18. Upon receiving an action application with an explicit action regarding a part of the substantive law claim, in which the right to bring an action regarding the remaining part of the substantive law claim is reserved, the defendant has the right to bring a negative declaratory counter-action regarding the alleged part of the substantive law claim, making the entire substantive law claim the object of the proceedings. In addition, the defendant may consider bringing a counter-action regarding any of its claims against the creditor, requesting a set-off of mutual claims. In this way, by raising the set-off defense, the defendant can put pressure on the plaintiff and force him to amend the action by increasing the amount requested for recovery.
19. In accordance with Article 132(1)(4) of the Civil Procedure Law (Civilprocesa likums), the court must *ex officio* verify whether the plaintiff has not brought several parallel actions regarding a part of the substantive law claim. Upon establishing such a *lis pendens* situation, the court should follow the Swiss and German practice of classifying such cases as those in which, pursuant to Article 1 of the Civil Procedure Law (Civilprocesa likums), the plaintiff has no legal interest in bringing the action, because the bringing of several parallel actions is inconsistent with the purpose of the action regarding a part of the substantive law claim, but indicates other dishonest motives for such activities.